

Sverige ut ur EU

- ett dilemma för vänster- och miljöpartiet?

Joakim Aspeheim

Abstract

Sweden out from the EU – a dilemma for the Left- and Green-Party

Author: Joakim Aspeheim

This paper addresses how political parties make decisions. Parties often have to choose between conflicting objectives such as influence on policy, control of the government, and support among the voters. This paper examines the behavior of the two Swedish parties on one of their particular policy positions: Swedish withdrawal from the EU. The aim is to describe why the Left Party (Vänsterpartiet) and the Green Party (Miljöpartiet) retain this specific policy position when it on one hand seems damaging to their chances of getting into government, and on the other seems to be an unrealistic policy to realize. I undertake a two-case study of the two Swedish parties, which I assume to represent a population of Nordic parties critical to the EU. I employ a theory based on an analytical framework of three models of party goals and behaviors: office, policy or votes. The analysis seeks to identify the factors and the motives behind the parties' stubborn policy. By studying material from two party congresses and interviewing representatives from each party, I conclude that the policy position is important mainly for reasons of principle and symbolism. The structure of the EU represents all that the Left and the Greens dislike and, together with the Swedish critical EU opinion, it becomes almost a duty for the parties to keep their strong aversion towards Swedish membership in the EU. And while the parties do not perceive that the keeping of the policy would be an obstacle for other party goals, it will not be cut out from the party program.

Keywords: political parties, party goals, EU-critical parties, Vänsterpartiet, Miljöpartiet,

1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problemställning	7
1.3 Syfte & frågeställning	7
2. TEORI	8
2.1 Politiska partier	8
2.2 Tidigare forskning	9
2.3 Sökandet efter regeringsmakt	10
2.4 Sökandet efter policypåverkan	11
2.5 Röstmaximering.....	12
2.6 Påverkansfaktorer	13
2.6.1 Inre faktorer: organisation	13
2.7.2 Yttre faktorer: politiska institutioner & säregna situationer.....	14
2.7 Sammanfattning.....	15
3. METOD	16
3.1 Tvåfallsstudie	16
3.2 Motivanalys	17
3.3 Samtalsintervju	17
3.4 Tolkning	18
3.5 Material.....	18
3.6 Källkritik	19
4. EMPIRISK BAKGRUND	20
4.1 Det svenska partisystemet	20
4.2 Vänsterpartiet	21
4.3 Miljöpartiet.....	22
5. ANALYS	24
5.1 Vänsterpartiet.....	24
5.1.1 Regeringsmakt, policypåverkan eller röstmaximering?.....	24
5.1.2 Inre & yttre faktorer – fraktioner & ytterkantsroll	27
5.2 Miljöpartiet.....	30

5.2.1 Regeringsmakt, policypåverkan eller röstmaximering?.....	30
5.2.2 Inre & yttre faktorer – fundisar & vågmästarroll	34
6. SLUTSATS	36
6.1 Resultat	36
6.2 Egna reflektioner	38
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	39
BILAGA: INTERVJU MED RIKSDAGSLEDAMOT MAX ANDERSSON (MP).....	44

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Politiska partier spelar en central roll i de flesta demokratiska system. Denna uppsats handlar om vad som påverkar de politiska partiernas agerande. I vissa fall kan deras beteende upplevas som mycket svårbegripligt och nästintill ologiskt samtidigt som det i andra fall går att hitta en väl avvägd strategi hos partiledningen. Ambitionen med denna uppsats är att försöka ge ett bidrag till förståelsen av vad det är som styr de politiska partiernas agerande.

Hösten 1994 röstade svenskarna ja till EU-medlemskap där ja-sidan segrade med 52,3 procent över nej-sidans 46,8 procent. Folkomröstningen har i efterhand beskrivits som en ovanligt polariserande händelse i svenskt samhällsliv. Interna partisplittningar och en överdriven skrämeltaktik från båda sidorna satte djupa spår vilket delvis har fått som följd att ja/nej-dimensionen länge levt kvar i svensk debatt (Giljam 1996:9). Även om ja/nej-debatten tonats ner har förankringen av själva medlemskapet och det europeiska integrationsprojektet varit svår för den svenska opinionen att acceptera. Trycket på att hålla dörren öppen ut ur EU finns fortfarande vilket delvis kan förklaras av att många svenskar uppfattar EU som ett högerprojekt (Johansson 2002:290). Ja/nej –kampanjerna byggde på olika versioner om vilket typ av projekt EU skulle uppfattas som. Ja-kampanjen framhävde framförallt EU som ett ekonomiskt samarbete där Sverige hade stora ekonomiska vinster att hämta. Nej-kampanjen pekade på EU som hotet mot svensk demokrati och suveränitet (Johansson 2002:291). Idag utgör Sverige en integrerad del av EU vilket bl a innebär att överstatliga beslut som fattas i EU (politik på EU-nivå) står över svensk lagstiftning och är bindande för svenska myndigheter och näringsliv (Allgårdh 2004).

Två av de svenska riksdagspartierna, vänsterpartiet och miljöpartiet, har från början varit motståndare till det svenska EU-medlemskapet och strävar alltjämt för att Sverige skall lämna unionen. De är inte ensamma om att vara kritiska till EU i den svenska partipolitiken, men unika i den meningen att de behåller utträdeskravet. Denna omständighet väckte mitt intresse att studera dessa partier närmare, då utträdeskravet har skapat en debatt som huvudsakligen tar upp två punkter. Dels att den politiska ståndpunkten, EU-utträde, betraktas som orealistiskt. Gudrun Schyman, f d partiledare för vänsterpartiet (1993-2003), menar idag att ”parollen ut ur EU är lika ointelligent som att ställa sig vid Öresundsbron med en skylt och

såga Stoppa Öresundsbron” (Olsson 2007). Dels skapar utträdeskravet dilemman för partiernas samarbete med andra partier. Faktum är att partiernas EU-hållning upplevs vara ett (in)direkt hinder för att ta plats i en framtida koalitionsregering med socialdemokraterna, partiernas samarbetsparti i riksdagen. Ledande socialdemokrater säger explicit att så länge vänsterpartiet och miljöpartiet har kravet på EU-utträde i sina partiprogram kommer inte socialdemokraterna att bilda en framtida koalitionsregering med något av partierna. Strax efter valet i september 2002 uttryckte sig statsminister Göran Persson om vänster- och miljöpartiets status som koalitionspartier i en kommande regering. Persson pekade på trovärdighetsproblem som framförallt skulle drabba säkerhetspolitiken och försvarspolitiken. På frågan om varför de tyska socialdemokraterna kan regera ihop med ”De gröna” svarade Persson att skillnaden låg i att De gröna i Tyskland är varma anhängare av EU:

”- Vi har ett grönt parti i Sverige som skiljer sig radikalt från det tyska, ett parti som vill avveckla försvaret och lämna EU. (...) Att sitta i en regering i Sverige är enligt konstitutionen att vara kollektivt ansvarig för fattade beslut. Man kan inte ha statsråd som deltar i vissa ärenden och inte i andra. Europafrågorna är ett hinder som ingen seriös regeringsbildare kan gå förbi.” (Alborn 2002)

Kort efter Mona Sahlins tillträde som socialdemokratisk ordförande våren 2007 uttalade hon tydligt att det största problemet med samarbete med vänsterpartiet och miljöpartiet är EU. Sahlins budskap till vänsterpartiet och miljöpartiet var att överge utträdeskravet:

”- Man kan inte skilja någon politisk fråga från den europeiska unionen. Vi är med i EU, och varje regering måste med hull och hår kunna gå in i samarbetet. Då är det förstås problem, för att uttrycka det mildt, att samarbeta med partier som tycker att vi ska lämna det där. Vilken trovärdighet ger det? (...) Vissa saker är som en spärr, som man måste förbi. Så stor och viktig tycker jag att EU-frågan är.” (Olsson 2007)

Det kan med andra ord tyckas vara ett högt pris vänsterpartiet och miljöpartiet får betala genom sin EU-hållning. Hur skall då partiernas ställningstagande förstås och tolkas? Vilka prioriteringar gör partierna? Vill de sitta i en regering? Är det en medveten strategi då det kanske finns röster att tjäna? Finns det andra motiv som ligger till grund och i så fall vilka? Att stå fast för sin politik? Att påverka den politik som förs genom samarbete? Frågor som alla har det gemensamt att vara grundläggande statsvetenskapliga problem väl värda att undersöka närmare.

1.2 Problemställning

Mitt problemområde är vetenskapligt intressant då de politiska partierna spelar en central roll i de moderna representativa demokratier. Den viktigaste rollen är att förbinda medborgarna med det politiska beslutsfattandet. Då partierna är representerade i maktens innersta centrum, där samhällets resurser fördelas, är det av stort vetenskapligt intresse att förstå vad det är som driver och påverkar dem (Håkansson 2005:12). Ledare och beslutsfattare i de politiska partierna är ofta tvungna att välja mellan målsättningar som står i konflikt med varandra. Sådana målsättningar kan vara att kunna påverka politiken i den riktning partiet önskar, kontroll av regeringsmakten, och stöd av väljarna (Ström & Müller 1999:4). Den här uppsatsen skall undersöka beteendet hos två av de svenska riksdagspartierna, vänsterpartiet och miljöpartiet. Hur agerar dessa när de ställs inför olika målkonflikter i politiken? Varför har inte vänsterpartiet och miljöpartiet kompromissat om sin EU-hållning när de i respektive partiledning har sagt att de vill in i koalition med socialdemokraterna? Varför har vänsterpartiet och miljöpartiet inte kompromissat om policypositionen, EU-utträde, när den av åtskilliga både inom och utanför partierna uppfattas som orealistisk? Genom att titta på vänsterpartiets och miljöpartiets interna beslutsfattande vill jag skapa förståelse för hur partierna tacklar och resonerar kring målkonflikter där i synnerhet kravet på EU-utträdet står i direkt konflikt med andra mål. Den här uppsatsen skall försöka klarlägga hur vänsterpartiet och miljöpartiet lyckas, eller misslyckas, med att hålla sin grundfasta kritiska EU-inställning intakt samtidigt som politiskt samarbete och kompromisser knackar på dörren.

1.3 Syfte & frågeställning

Uppsatsens syfte är att förklara varför vänsterpartiet och miljöpartiet behåller kravet på att Sverige skall lämna den Europeiska unionen. Min ambition är att genom min uppsats försöka ge ett bidrag till förståelsen av vad det är som styr politiska partier. Mina valda fall, vänsterpartiet och miljöpartiet, ser jag som två representanter hämtade ur en större population av nordiska EU-kritiska partier. Genom att skapa förståelse om varför vänster- och miljöpartiet i Sverige framför krav på att Sverige skall lämna EU kan denna kunskap jämföras och testas på andra EU-kritiska partier i de nordiska flerpartisystemen. Jag fokuserar på partiernas beslutsfattande stunder och hur partiernas preferensordningar formades just då. Min frågeställning är följaktligen:

Varför behåller vänsterpartiet och miljöpartiet EU-utträdeskravet som ett politiskt mål?

2. Teori

I följande avsnitt presenteras teorierna som används i analysavsnittet. Jag ger inledningsvis en presentation av tidigare och aktuell forskning på området. Därefter leds avsnittet in på min valda teori som utgörs av tre teoretiska modeller. Jag redogör även för kritik som finns mot teorin och avslutar med en sammanfattning som på ett tydligt skall visa hur mitt analytiska ramverk ser ut.

2.1 Politiska partier

En exakt definition av ett politiskt parti finns inte. Giovanni Sartori har argumenterat för att man i definitionen skall nöja sig med det minimum som är nödvändigt för att kunna särskilja partier från andra företeelser. Sartoris partidefinition är ”varje politisk gruppering som ställer upp i allmänna val och i samband med det tillhandahåller kandidater till de politiska församlingarna” (Sartori 1976, citerad i Bäck & Möller 2003:17). Partiernas uppkomst var ett resultat av grundläggande ideologiska konfliktlinjer i samhällen. Sekelskiftets ursprungliga (1800-1900) konfliktlinje mellan vänster-höger ligger fortfarande som ideologisk grund för de flesta partier. Dock har ytterligare konfliktlinjer uppkommit och kompletterat vänster-högerdimensionen. Med nära anknytning till EU har konfliktlinjen överstatlighet-nationalism kunnat identifieras inom och mellan de politiska partierna. Motsättningen gäller mellan dem som godtar, eller aktivt verkar för, stärkt överstatlighet och dem som slår vakt om nationalstaten och dess suveränitet (Johansson 2002:152). Att partier grundas på en viss ideologisk konfliktlinje är inte detsamma som att denna konflikt uppfattas som statisk och oföränderlig av partiet. Samhällen förändras och så gör politiska partier (Harmel & Janda 1994:259).

Alla politiska partier är mer eller mindre kopplade till en ideologi. Ideologi definieras av Robert Heeger som ”en övertygelsemängd som omfattas av en stor social grupp, vars centrala värderingar och föreställningar om verkligheten samvarierar, som fyller politiska funktioner och som innehåller handlingsrelaterade politiska tankeelement” (Heeger 1975, citerad i Bäck & Möller 2003:51). Huruvida den ideologiska kopplingen spelar en avgörande roll för partiernas handlande råder det stor oenighet om i forskarvärlden (Bäck & Möller 2003:51).

I Sverige intar de politiska partierna en särställning i det offentliga livet. Närvaron av politiska partier är givetvis inte ovanlig i ett parlamentariskt system men i ett jämförande europeiskt

perspektiv är Sverige en sällsynt particentrerad demokrati. Trots nya omständigheter som visar på medlemsras och tappat förtroende finns det i dagsläget inget reellt hot mot partiernas dominans när det gäller politiska beslut, rekrytering till politiska poster och den offentliga debattens dagordning (Petersson 2000:3).

2.2 Tidigare forskning

Forskning om politiska partier råder det ingen brist på. Beträffande partiers beteende har forskningen under 1980- och 90-talet främst blivit inspirerad av "rational-choice" skolan. Den karakteriseras i stora drag av att ekonomins metoder tillämpas inom statsvetenskapens traditionella ämnesområde (Moberg 2000:8). S k modeller används för att ge en förenklad bild av verkligheten. Som namnet antyder betonas rationaliteten hos aktörer där dessa aktörers handlande analyseras i ljuset av motiv (Lewin 2002:18). Ett av de mest betydande arbeten som gjorts inom denna genre är Anthony Downs: *An economic theory of democracy* (1957). Downs beskriver drivkraften hos partierna som röstmaximerande. De jämförs med företag som strävar efter att öka sin vinst, i likhet med partierna som vill vinna så många röster som möjligt (Bäck & Möller 2003:51).

I Sverige vidareutvecklades ansatsen på 1960-taket av Björn Molin (1965) och Gunnar Sjöblom (1968). I likhet med Downs framställdes partierna som strategiskt handlande och röstmaximerande sammanslutningar, men Molin och Sjöblom menade samtidigt att det var otillräckligt att enbart se till röstmaximeringsaspekten (Bäck & Möller 2003:54). Sjöblom hävdade att partier har flera mål. Det övergripande målet är programrealisering, d v s att få implementera sin önskade politik. Därutöver har partierna tre strategiska mål: röstmaximering, parlamentariskt inflytande samt intern sammanhållning (Bäck & Möller 2003:54).

En grundläggande fråga som har ställts i forskningen är om partier i huvudsak styrs av ideologiska eller strategiska överväganden. Leif Lewin menar att frågeställningen om det är övertygelse eller taktik som vägleder politiker är ointressant: "Att fråga om ideologi eller strategi är det utslagsgivande i politiken är lika meningslöst som att spekulera över om segel eller vind är viktigast för seglaren" (Lewin 2002:18). Utgångspunkten är således att strategiska bedömningar alltid är närvarande i politiken. Den politiker som aldrig ser till att komma i en inflytelserik situation blir snabbt förbrukad (Lewin 2002:17).

Forskningen om partiernas strategier handlar i grund och botten om de konkurrerande partiernas målsättningar. Modeller har utvecklats som antar att partierna har bestämda och åtskiljbara målsättningar. Wolfgang C. Müller och Kaare Ström pekar ut tre huvudmålsättningar för partierna: regeringsmakt, policypåverkan och röstmaximering. Till skillnad från Downs ser Müller och Ström inte partier som styrda av ett fåtal individer utan som ett organiserat kollektiv. Då partiledningen, i likhet med Downs, styrs av egennyttiga motiv är den främst intresserad av att prioritera regeringsmakten eftersom politiska ämbeten gynnar deras privata intressen. Men partiets prioritering av sina olika mål bestäms inte av en helt autonom partiledning, utan beror även på organisationsfaktorer (interna) och institutionella (yttre) förhållanden (Ström & Müller 1999). Fördelen med Ströms och Müllers teoretiska modeller är att de tar hänsyn till såväl interna och yttre förhållanden samt att de ger utrymme för att partier kan drivas av flera olika mål samtidigt. Liksom Downs teori finns en brist hos Müller och Ström då de inte tar hänsyn till stora samhällsförändringars påverkan (externa chocker) på partiet. De har även svårt att förklara varför ett parti förändrar sitt mål eller strategi (Harmel & Janda 1994:267). Då jag inte ämnar att förklara ett partis förändring, snarare tvärtom, fungerar Ströms och Müllers teori utmärkt utifrån mitt forskningssyfte om varför två svenska partier håller fast vid en specifik sakpolitisk ståndpunkt. Nedan presenteras de tre modellerna.

2.3 Sökandet efter regeringsmakt

Den första modellen beskriver partierna som aktörer vilka strävar efter att maximera kontrollen över regeringspositioner eller höga officiella maktpositioner i övrigt. William Riker (1962) lade fram modellen som en direkt kritik mot Anthony Downs teori som i första hand beskrev partierna i form av röstmaximerande (se nedan) organisationer (Ström & Müller 1999:5). Riker menade att partierna endast försöker maximera röster upp till den grad då de med säkerhet vet att de kan vinna makten. Att vinna makten är att få (så mycket som möjligt) kontroll över de exekutiva institutionerna i en parlamentarisk demokrati. Sökandet efter regeringspositionerna görs ofta tillsammans med andra partier där belöningen efter en valvinst blir de exekutiva positionerna som delas mellan den vinnande koalitionen. Om partier som prioriterar regeringsmakt har ett lågt väljarstöd är samarbete med andra partier i form av koalitioner ett nödvändigt inslag vilket gör att partierna närmar sig den mest tänkbara koalitionspartnern (Ström & Müller 1999:5).

Partiledningar kan värdesätta regeringspositioner av olika anledningar. Potential att påverka politiken menar statsvetare är den vanligaste, men även för att vinna röster i framtiden. Tid och plats i en regering kan visa väljarna att en röst på partiet gör skillnad då partiet får direkt tillgång till makten. Samtidigt kan också tid i regeringen straffas av väljarna om politiska kompromisser går stick i stäv med partiets löften och partiprogram (Ström & Müller 1999:6).

Den operationella definitionen av regeringsmaktssökande bör vara enkel och därför ställs frågan: Är detta beteende riktat till att öka partiets kontroll av exekutiva maktpositioner, vad anledningen än må vara, även om det skulle innebära ett offrande av politiska mål eller utsikterna till nästa väl? (Ström & Müller 1999:6)

2.4 Sökandet efter policypåverkan

Den andra modellen om partibeteende är den så kallade policypåverkansmodellen. Den ledande förespråkaren för denna modell, Abram de Swaan (1973), menar att hänsyn till den verkliga sakpolitiken är det som driver partierna (Ström & Müller 1999:7). I parlamentet råder en tävlan om de politiska besluten och där gäller det för partierna att vara med på noterna vare sig de ingår i regeringen eller ej. I ett proportionellt flerpartisystem som det svenska är det ovanligt att ett parti får egen majoritet och därmed måste följaktligen partierna vara beredda på att samarbeta och kompromissa för att få inflytande. Koalitioner äger rum när partierna har liknande politiska åsikter (Ström & Müller 1999:7).

Partiers framgång i att lyckas genomdriva sin politik bestäms av deras förmåga att dels *förändra* den allmänt förda politiken i önskad riktning, dels att kunna *förhindra* en icke önskvärd politik. Emellertid tvingas dock partier att offra delar av sin politik när de signerar överenskommelser som avviker från tidigare löften eller partiets mest föredragna politik. Detta händer ofta i uppgörelser om regeringskoalitioner eller i parlamentarisk kohandel (Ström & Müller 1999:7). Att kunna förändra eller förhindra politik kan ge upphov till dilemman. Som förslagsvis när ett parti kan säkra en skärpning av status quo, t ex ej sänkning av skatter, genom koalitionsarbetet. Detta kanske innebär en kompromiss för partiet vars ideal, eller löfte, egentligen var att höja skatterna. En sådan överenskommelse kan då tolkas både som en politisk vinst eller eftergift. Den avgörande frågan är om partiledningen ser

överenskommelsen som framgång eller nederlag i sakpolitiska termer (Ström & Müller 1999:7).

Det finns en tydlig målkonflikt mellan röstmaximering (se nedan) och den parlamentariska arenans samarbete. Ett profilerat uppträdande inför väljarna, som generellt betraktas som en grundläggande förutsättning för framgång, riskerar att underminera samarbetsmöjligheterna i det parlamentariska arbetet (Ström & Müller 1999:8).

Policymodellen presenteras ofta som ett supplement till regeringsmaktsmodellen, snarare än ett substitut. Det betyder således att policypåverkan teorin antager, åtminstone implicit, att partier söker regeringsmakt som ett medel att få sin politik genomförd (Ström & Müller 1999:8).

2.5 Röstmaximering

Den tredje och sista modellen jag använder mig av handlar om partier vars målsättning är röstmaximering. Modellen har sin grund i Downs teori om att de konkurrerande partierna erbjuder väljarna sina respektive partiprogram, varefter väljarna sedan kan ta ställning till vilket parti som erbjuder en politik som står närmast de egna preferenserna. Modellen har mycket gemensamt med regeringsmaktsmodellen men lägger tyngden vid de rationella enskilda aktörerna som partierna utgör som röstmaximerande (Ström & Müller 1999:8).

Modellen är lättast applicerbar på tvåpartisystem där rösterna betyder allra mest då så att säga "the winner takes it all". Modellen kan dock även användas på flerpartissystem då fler röster ger ett parti bättre möjlighet att bilda en koalition och därmed få inflytande på politiken samt regeringspositioner. För en partiledning är det alltid bra, aldrig dåligt, att få så mycket röster som möjligt (Ström & Müller 1999:8).

Partierna är beredda att föra en särskild politik i regeringsställning, samt eventuellt ge upp sina tidigare ståndpunkter till förmån för nya ståndpunkter som kan locka flera väljare till partiet. Ideologin blir därmed bara ett medel för att komma i regeringsställning, samtidigt som ideologin även binder fast partiet och ger det begränsad rörelsefrihet. Det hindrar däremot inte partiet att ta ställning på ett godtyckligt sätt i frågor som inte berör partiets ideologi (Moberg 2000:147). En tes som stärker detta synsätt är att politiska partier alltmör kan liknas vid

”catch-all-partier”, d v s partier som inriktar sig på att fånga så många väljare som möjligt och därmed mjukar upp sin ideologiska bakgrund. Faktorer som inspirerar partier i denna riktning handlar framförallt om en förändrad och oklarare klasstruktur och därmed också en avtagande betydelse för ideologiska partival av väljarna (Bäck & Möller 2003:255).

Röstmaximeringsmodellen förutsätter att partierna har en flexibel policy, samt att de är rörliga både åt vänster och till höger på den ideologiska skalan. Detta för att ha möjlighet att attrahera majoriteten av väljare (Ström & Müller 1999:9).

2.6 Påverkansfaktorer

Partiers beslut påverkas av såväl en rationellt tänkande partiledning samt organisationsfaktorer (interna) och institutionella (yttre) förhållanden (Ström & Müller 1999:15).

2.6.1 Inre faktorer: organisation

Teorin om ”oligarkins järnlag” menar att partier inte kan vara demokratiska om de vill agera effektivt. Varje väl fungerande organisation måste ha ett tydligt ledarskap, d v s partiledningen och därmed uppstår ett glapp mellan partiets ledning och medlemmar (Bäck & Möller 2003:119). Partiledningen prioriterar ofta regeringsmaktstrategier samtidigt som de är bundna till vad partiet tycker. Utan partiets stöd blir de så småningom avskedade och av den orsaken krävs lyhörddhet inför partiet (Luebbert 1986:46).

För att ett parti skall kunna nå framgång (med allt vad det innebär) krävs människor som vill jobba för partiet. S k partiaktivister sprider information, mobiliserar väljare och påverkar utomparlamentariska institutioner m m (Ström & Müller 1999:15). Aktivisterna är i huvudsak angelägna om att partiets politik skall genomföras eller att bli kompenserade med arbetsposter. För detta krävs att aktivisterna kan lita på vad partiledningen utlovar annars kommer aktivisterna förmodligen inte göra sitt bästa samtidigt som ett dåligt rykte sprider sig om partiet vilket försvårar framtida aktivistrekryteringar (Ström & Müller 1999:16).

Partiledningen ger aktivisterna löften och gör sitt bästa för att löftena skall uppfattas som trovärdiga. Genom att exempelvis decentralisera interna policy beslut, d v s att avstå från sin kontroll över politiska vägval, lockar detta policy motiverade aktivister som lättare kan få gehör för sina politiska åsikter. Det kan dock innebära problem för dels partiledningen som

får svårare att förhandla om koalitioner, dels ha en negativ inverkan på röstmaximeringen. Med andra ord implikationer för regerings- och röstmaximeringsmålsättningar. Alla medel för partiledningen att göra sig populärt bland partiaktivisterna har det gemensamt att de begränsar partiledningens handlingsutrymme (Ström & Müller 1999:17).

2.7.2 Yttre faktorer: politiska institutioner & säregna situationer

Partiernas mål är även beroende av den institutionella miljön som de verkar i och situationsbaserade omständigheter i övrigt (Ström & Müller 1999:19). Den institutionella miljön är specifika lagar, valsystem och normer m m som partierna förhåller sig till. Skillnaden mellan t ex majoritetsval och proportionella val är viktig då den påverkar aktörernas handlande på olika sätt och har inverkan på hur de olika målen prioriteras (Ström & Müller 1999:19).

I de flesta demokratier korrelerar antal röster med lagstiftande makt i parlamentet. Emellertid stämmer det aldrig perfekt då valsystem är utformade olika (Ström & Müller 1999:19). Förutsägbarheten i valsystemet är nyckeln för dess effekt på partibeteenden. Ju mer oförutsägbart effekterna av valsystemet, desto klenare incitament har partiledningar att röstmaximera (Ström & Müller 1999:22). Då korrelationen mellan antalet röster och parlamentariska mandat är, eller bör, vara en mekanisk process är däremot förhandlingsmakten om regeringsplatser betydligt mer komplex när det gäller flerpartisystem. Ju fler partier i parlamentet desto mindre är utsikten att ett parti får majoritet. Samtidigt påverkar fler partier ett nödvändigt strategitänk hos partierna vilket gör fördelarna med antalet röster mindre förutsägbart (Ström & Müller 1999:23). Hänsyn till ett partis politik kan begränsa övergången från antalet mandat till kraft i regeringsförhandlingar. Om partier bara kan forma koalitioner med andra policy närliggande partier blir mittenpartierna favoriserade i förhållande till extrempartierna. Dessa kan bli kännbart begränsade i förhållande till deras numerära styrka i parlamentet (Ström & Müller 1999:23).

Organisatoriska och institutionella strukturer utgör en relativ konstant påverkan på partiets beteenden till skillnad mot specifika situationer som kan se mycket olika ut. Exempel på sådana är dels situationer precis före ett stundande val, då partiledningen kan finna det svårt att ignorera valmanskårens preferenser. Dels uppsättningen av partier involverade i

förhandlingen och samspelet. Dels partiledarskapets förmåga samt begränsningar och förväntningar som beror på tidigare händelser (Ström & Müller 1999:25).

2.7 Sammanfattning

Utifrån mitt rationella perspektiv letar jag efter något som motiverar partierna i deras val och handlande. När jag får klart för mig vad partierna verkligen vill uppnå kan jag försöka förstå och förklara deras beteende när målkonflikter uppstår. De tre presenterade modellerna är lätta att kritisera om forskaren strävar efter att klämma in empirin i någon av dem. Detta är emellertid inte meningen då deras tämligen enkla sätt att beskriva verkligheten snarare skall ses som en fördel när teorin skall appliceras på verkligheten. Det stora värdet i modellerna ligger i deras förmåga att generera deduktiva resultat när de appliceras (Ström & Müller 1999:11).

För att utveckla en generell beräkningsmetod för partiernas beteende antar jag att partiledningar överväger alla tre målsättningar: regeringsmakt, policy och röstmaximering. I många situationer råder det en konflikt mellan dessa tre. Mitt intresse i denna uppsats riktar in sig på just sådana situationer. Alla är viktiga för partierna och prioriteras olika beroende på hur kort- eller långsiktigt en politisk fråga eller strategi tillämpas. Modellerna skall ses som idealformer av tre antagna extremfall och existerar sannolikt inte i empirin.. (Ström & Müller 1999:11). I min analys använder jag min teori genom att ställa tre generella frågor:

1. I vilken utsträckning upplevde partiledningen målkonflikter mellan regeringsmakt, policypåverkan eller röstmaximering?
2. Vilka prioriteringar, uppoffringar, och kompromisser gjorde partiledningen i dessa situationer av svåra beslut?
3. I vilken utsträckning kan deras val förklaras av organisatoriska, institutionella eller situationsbaserade faktorer?

3. Metod

3.1 Tvåfallsstudie

Jag skall analysera två svenska riksdagspartier genom en teorikonsumerande tvåfallstudie. Avsikten är att med stöd av min teori analysera mitt material genom att söka de motiv som kan bidra till en ökad förståelse hur partierna tänker och prioriterar, och därmed ge svar på min frågeställning (Esaiasson m fl 2002:97). Mina två fall, vänsterpartiet och miljöpartiet, är två partier vars policy (svenskt EU-uttråde) skall analyseras i ljuset av deras motiv. Det säregna och väsentliga med de två fallen är policypositionen som kan uppfattas som både irrationell och orealistisk men som genom en motivanalys (se nedan) kanske kan förstås bättre. Min strävan är att integrera mitt empiriska material med de teoretiska referensramarna, s k deduktiv metod. Detta är betydelsefullt då empiriska undersökningar utan förankring i en teoretisk referensram lätt kan bli en isolerad beskrivning av enskilda fenomen som har begränsat värde och därmed inte tillför någon ny insikt som hjälper oss att förstå samhällliga fenomen (Hellevik 1984, Johannesson & Tufte 2003).

Fallstudier handlar om att samla mycket information om ett avgränsat fenomen och därigenom kunna bidra till förståelsen av en större företeelse eller s k population. Den stora fördelen med fallstudiemetoden är att den gör det möjligt för forskaren att koncentrera sig på en speciell händelse eller företeelse och försöka få fram de faktorer som inverkar på företeelsen i fråga. En fallstudie är relevant att använda då forskaren försöker få svar på frågorna *hur* och *varför* (Yin 1994). Vänsterpartiet och miljöpartiet ser jag som två representanter hämtade ur en större population av nordiska EU-kritiska partier. Det är redan här läge att erkänna att jag har begränsade ambitioner när det gäller mina resultats generaliserbarhet. Då detta är en teorikonsumerande undersökning är min målsättning snarast att kunna förklara två fall som jag bedömer vara intressanta i sig själva (Esaiasson m fl 2002:171). Det är viktigt att i ett tidigt stadium klargöra för ambitionen med den externa validiteten, d v s hur allmängiltiga resultaten är utanför mina två fall, vilket jag inför min undersökning upplever vara begränsad (Esaiasson m fl 2002:171).

3.2 Motivanalys

Som beskrivet i teoriavsnittet så utgår jag från ett rationalistiskt perspektiv vilket innebär att aktörerna i huvudsak skall ses som rationella. Genom en motivanalys, som syftar till att kartlägga de medvetna överväganden en aktör gör inför ett beslut, vill jag förklara varför vänster- och miljöpartiet behåller sitt EU-utträdeskrav. Motivanalysen förutsätter inte att de överväganden som görs av aktörerna (partiledningarna) är sakligt välgrundade, d v s ändamålsenliga. Det viktiga är att övervägandena är medvetna och sakrationella för beslutsfattaren själv. Eftersom en organisation i sig inte kan göra medvetna överväganden är en motivanalys utan tydligt urskiljbara tänkande individer en logisk orimlighet (Esaiasson m fl 2002:317-319). Individaktörerna i denna undersökning är medlemmar av respektive partistyrrelse (inkl partiledare).

I enlighet med uppsatsens syfte försöker jag att identifiera vilket partipolitiskt mål som legat bakom partiernas profilering i EU-frågan. Utgångspunkten är att beslutet varit medvetet och att det går att fastställa handlandet under något partipolitiskt mål som partier kan tänkas ha. Metodologiskt kan detta göras förutsättningslöst eller med förhandsdefinierade mål/motiv. Att arbeta förutsättningslöst innebär att materialet analyseras utan tänkbara mål/motiv. Tolkningar görs utifrån de motiveringar som redan finns i materialet (Esaiasson m fl 2002:321). Då politiker sällan motiverar sitt agerande med strategiska skäl, tillämpar jag ett förhandsdefinierat arbetssätt där jag letar efter motiv som stämmer överens med min teoretiska utgångspunkt.

3.3 Samtalsintervju

Frågor och funderingar som rimligen uppkommer i samband med granskning av mitt skriftliga material försöker jag få svar på genom samtalsintervjuer med partiföreträdare från respektive parti. Partiföreträdarna jag mött skall ses som informanter, d v s vittnen eller ”sanningssägare som bidrar med information om hur verkligheten är beskaffad i något visst avseende” (Esaiasson m fl 2002:253). Med hjälp av mötet med mina informanter försöker jag få ytterligare ett bidrag i min förståelse av partiernas inställning och resonemang i och runt EU-frågan. Intervjuerna, som varade mellan 45-60 min, spelades in på minidiscspelare. Frågorna jag ställde var planerade och med den positiva effekten det innebär att få träffa informanten kunde jag ställa uppkommande följdfrågor. När jag väl var tillbaka hemma vid

datorn antecknades relevanta delar av intervjuerna i ett enskilt dokument. Olyckligtvis krånglade tekniken vid ett av tillfällena då jag drog ut strömkontakten innan jag hade tryckt på ”stopp”. Det är fel tillvägagångssätt på en ”Sony digital recording MZ-R37” (Sony minidisc manual 2001:10). Lyckligtvis upptäckte jag detta direkt efter intervjun och kunde därför minnas och anteckna under en kallsvettig halvtimme tillbaka på pendeltåget.

I jakten på partiföreträdare försökte jag att hitta representanter som väl kunde stå upp för sina partiers EU-kritiska linje för att få den officiella partilinjens (den EU-kritiska) förklarad på bästa möjliga sätt. I vänsterpartiets fall träffade jag Mats Einarsson, f d riksdagsledamot (1998-2006) och ordförande i vänsterpartiets programkommission (2002-2004). Med härledning från tidigare uttalanden och skriftliga kommentarer av Einarsson fick jag uppfattningen att han på ett bra sätt kunde förklara vänsterpartiets hårda EU-motstånd. Från miljöpartiet träffade jag riksdagsledamoten (2006-) Max Andersson med en lång bakgrund i den EU-kritiska rörelsen. Tidigare ordförande för ”Unga mot EU” samt tre år som ledamot i Grön Ungdoms förbundsstyrelse. Precis som Mats Einarsson en hårdnackad EU-motståndare och därmed en relevant talesman för miljöpartiets hårda EU-motstånd.

3.4 Tolkning

Då jag som upphovsman till denna undersökning har mina egna referensramar tolkar jag därmed oundvikligen i enlighet med dessa (Bergström & Boréus 2005:25). Jag inser dels att alternativa tolkningar kan uppkomma när min undersökning möter andra läsare, dels att det är lätt att misstolka en text om man inte har kunskaper om den miljö i vilken texten uppkom och i vilket syfte den producerades (Bergström & Boréus 2005:25). För att delvis komma runt detta problem tillämpar jag s k triangulering, d v s användning av flera oberoende källor som kan styrka tillförlitligheten hos varandra. En större övertygelse och korrekthet kan nås med större mängd bevismaterial då flera olika källor kan styrka varandra (Yin 1994).

3.5 Material

Undersökningens material begränsas till vänsterpartiets och miljöpartiets senaste partikongresser och debatten i media vid dessa tidsperioder under våren 2006. Alltså dels primära källor bestående av skriftligt material från partikongresserna, partiprogram och samtalsintervjuer, dels sekundära källor i form av artiklar i dagspress. Anledningen till valet av partikongresser som min huvudsakliga materialkälla är att dessa representerar partiernas

högsta beslutande organ. Det är under dessa som ramarna för partiernas verksamhet formellt fastställs när partimedlemmarna möter partiledningen (Bäck & Möller 2003:122). Jag har givetvis fått sålla kraftigt i mitt material för att hitta sådant som har relevans för min frågeställnings besvarande.

Mitt material är data som skall uppfattas som representationer av en komplex verklighet. En central fråga är hur relevant denna data representerar fenomenet. Begreppet validitet kan beskrivas som förmågan att mäta vad som avses att mäta (Hellevik 1977:38). Jag vill svara på frågan *varför* ett parti agerar som det gör och jag hoppas genom att granska primära källor från partiet uppnå en relativt god validitet. Mitt intervjumaterial ser jag som en särskild styrka då jag fått en konkret bild av hur partierna resonerar kring min specifika frågeställning. Till skillnad från till exempel partiprogram är direkta uttalanden mer precist formulerade vilket ger en ökad validitet (Bergström & Boréus 2005:34).

3.6 Källkritik

En kritisk grundhållning till all information är nödvändig. Primära källor är i de flesta fall mer trovärdiga än sekundärkällor (Esaiasson m fl 2002:309). Detta har jag tänkt på i synnerhet vad gäller information från tidningsartiklar där jag för att stärka tillförlitligheten alltid sett till att hitta samma information på minst ytterligare ett ställe.

Mitt val av empiriska data (kongressmaterial) är gjort utifrån min frågeställning om varför partierna behåller policypositionen EU-utträdeskravet. Vilken betydelse partikongresserna egentligen har för partiernas preferensordningar kan diskuteras. Undersökningar har visat att i nio fall av tio ansluter sig kongressen till partistyrelsens linje vid beslut om motionerna. Svåra beslut av partiledningen tas i andra rum och sammanhang. Jag vill dock lyfta fram tesen att ”de generellt sett mycket få nederlag partiledningar lider på kongresser sammanhänger med förmågan att förutse kongressernas uppfattningar” (Medding 1970, citerad i Bäck & Möller 2003:124). Det är alltså partiledningens förmåga till lyhördhet inför partimedlemmarna som medverkar till kongressernas välregisserade yta. Därmed tycker jag att kongressen blir intressant då den kan uppfattas som en representant för partiets väl avvägda ståndpunkter. Kongressen ser jag också som ett intressant forum där partisplittrande, eller svåra principiella, frågor måste få komma upp till ytan och där partiledningen på ett trovärdigt sätt tvingas stå upp för sina förslag när den möter engagerade och pålästa partiaktivister.

4. Empirisk bakgrund

För att skapa förståelse för sammanhanget där jag påträffar mitt partimaterial redogör jag i följande avsnitt för vad som kännetecknar det svenska partisystemet, samt en kort historisk bakgrund för vänster- och miljöpartiet.

4.1 Det svenska partisystemet

Det svenska partisystemet präglas dels av en tydlig (informell) blockpolitik bestående av det ”socialistiska” och det borgerliga blocket, dels av en kraftig dominans av socialdemokraterna över en lång tid (Aylott 2005:59). Socialdemokraterna har i sitt historiska övertag naturligt nog också dominerat regeringsämbetet. Sedan 1932 har partiet bara suttit i opposition i knappt tio år och dessutom har det sällan behövt en koalitionspartner (Aylott 2005:59). Två gånger, 1940 och 1968, har partiet fått egen majoritet i riksdagen (Bäck & Möller 2003:57).

Socialdemokratisk dominans är ett faktum i det svenska partisystemet, men för att anknyta till syftet med denna uppsats ligger det intressanta i att de svenska partierna verkar i ett flerpartisystem. Då ensam majoritet i parlamentet sällan uppstår blir samarbete med andra partier nödvändigt. Föreställningen om att demokrati är ett majoritetsstyre blir i praktiken (istället) en styrelse av minoriteter som regerar genom koalitioner eller andra överenskommelser. Politik har med andra ord blivit en dragkamp mellan sinsemellan oeniga partier. För partierna som ingår i den segrande koalitionen gäller det att ständigt ta ställning i en rad avvägningsfrågor som berör priset av samverkan och tvärtom. Sedan den svenska grundlagsreformen i början av 1970-talet råder ett strikt proportionellt valsysteem i Sverige där väljarnas röster omedelbart blir utslagsgivande för regeringsbildningen. Under dessa omständigheter har politiken allt mera fått karaktär av ett förhandlingsspel mellan minoriteter (Lewin 2002:9).

Vart fjärde år hålls riksdagsval och inför dessa gäller det för de enskilda partierna att profilera sig. Genom att formulera en valplattform (eller valmanifest) uttalar sig partiet vad det avser att göra efter valet om det får möjlighet, så kallade vallöften (Aylott 2005:69). Partiernas representanter åtar sig att följa dessa vallöften och det uppstår ett trovärdighetsproblem inför väljarna om så inte görs. I ett flerpartisystem som det svenska spelar dock valplattformen jämförelsevis en mindre roll då det är osannolikt att ett parti vinner en egen riksdagsmajoritet.

Därmed måste partierna förhandla med andra partier i sakfrågor vilket gör att alla vallöften valplattformen omöjlig kan infrias (Aylott 2005:69).

Efter Sveriges inträde i EU har det kunnat urskiljas en viss splittring inom det socialistiska blocket. Vänsterpartiets och miljöpartiets orubbliga ståndpunkt i EU-frågan har komplicerat förhållandet till socialdemokraterna, samtidigt som det inom socialdemokratin funnits och finns en stor EU-kritisk minoritet (Aylott 2005:69). Det finns fortfarande en viss grad av EU-skepsis även på elitnivå. I folkomröstningen om EMU (2003) gick flera ministrar mot EMU den officiella regeringslinjen vilket innebar stora svårigheter för partiledningen att driva en effektiv ja-kampanj. Dessutom visade resultatet i folkomröstningen att partiledningens entusiasm för EU inte hade stöd bland de socialdemokratiska gräsrotterna. Vänster- och miljöpartiet är väl medvetna om den kluvenhet inför EU som råder socialdemokratiska gräsrotter och väljare (Aylott 2005:62).

4.2 Vänsterpartiet

Vänsterpartiet grundades 1917 då en fraktion inom socialdemokratin bröt sig loss som en följd av socialdemokratin bejakande av den reformistiska modellen och stegvisa fjärande från de marxistiska teorierna (Bäck & Möller 2003:74). Fram till åtminstone kommunismens kollaps i Östeuropa bekände sig vänsterpartiet till marxismen, idag är förhållandet mer oklart. Det är dock uppenbart att tendensen sedan början av 1990-talet varit att synen på marxismen förändrats när ledande företrädare öppet kritiserat eller lämnat partiet i protest mot att förändringen går för långsamt (Bäck & Möller 2003:76). Starten på en omvälvande förändring skedde 1993 då partiledaren Lars Werner efterträddes av Gudrun Schyman. Omedelbart började en modernisering av partiet och frågor som feminism, miljö, homosexuellas rättigheter och hårt EU-motstånd lyftes fram. Det dröjde inte länge innan partiet nådde stora väljarframgångar vilket framförallt visade sig i riksdagsvalet 1998 då partiet fick 12 procent av rösterna (Valresultat 1998). 1998 var också året då vänsterpartiet började agera stödparti till den socialdemokratiska regeringen. Ett samarbete mellan socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet som utgjorde grunden för en riksdagsmajoritet. Samarbetet sträckte sig över en rad områden inklusive den viktiga statsbudgeten. Frågor som inte ingick i samarbetet var bl a EU-politiken. Samarbetet fortsatte fram till riksdagsvalet 2006 (Kongresshäfte 4 s. 29).

2003 avgick Schyman som partiledare på en kongress om skattebrott. På interimsbasis leddes partiet under ett år framöver av Ulla Hoffman fram till och med kongressen 2004. Där valdes Lars Ohly till ny partiledare efter en bråkig och omsusad kongress. Till en början kom det mestadels att handla om att Ohly insisterade på att kalla sig själv kommunist. Ett faktum som utmärkte honom till en traditionell försvarare av klassiska vänsterfrågor om arbetarmakt och bekämpning av kapitalismen. Fejden mellan de klassiska traditionalisterna och förnyarna blossade upp, något som partiet upplevde redan på 1960-talet då striden stod mellan de Moskvatrogna och de som ville bryta sig loss från en sovjetiskt dikterad politik (Bäck & Möller 2003:76). Idag handlar striden snarare om hur kompromissvänligt partiet skall vara inför en socialdemokratisk partiledning som under 1990-talet märkbart rörde sig mot den ideologiska mitten (Bäck & Möller 2003:64).

Vänsterpartiet är kritiskt till EU av två framstående anledningar: Dels överstatligheten som beskrivs som ett hot med svensk bestämmanderätt och demokrati. Dels EU:s nyliberala framtoning med den klassiska inre marknaden i centrum. Partiet tror inte på en reformering av EU och siktar därför på en upplösning av EU samt ett svenskt utträde:

”EU måste upplösas för att ett i grunden annorlunda europeiskt samarbete skall kunna byggas. En viktig del i en sådan process kan vara att länder väljer att lämna unionen. Vänsterpartiet arbetar bland annat därför för ett svenskt utträde ur EU. (...) Vänsterpartiet motsatte sig Sveriges medlemskap i EU. Skälen för vårt ställningstagande är fortfarande giltiga. Vi respekterar resultatet i folkomröstningen, men har inte skäl att ändra vår principiella ståndpunkt” (Partiprogram 2004:8).

Vartannat år anordnar vänsterpartiet kongress och i januari 2006 var det återigen dags när 225 ombud samlades i Göteborg. Partiprogrammet låg fast sedan kongressen 2004 och en ändring på detta fanns inte på dagordningen. Det som gör kongressen 2006 intressant utifrån min uppsats syfte är att annalkande val som partiledningen och kongressen måste ta ställning till. Huvudpunkten på dagordningen var partiets valplattform. Dessutom skulle ett stort antal motioner behandlas från partimedlemmar (Kongresshäfte 1 s. 3).

4.3 Miljöpartiet

Partiet grundades 1981 som en besvikelse över kärnkraftfrågans hantering. Miljörörelsen menade att folkomröstningen hade manipulerats då alla tre alternativ hade framställts som avvecklingslinjer. Därmed hade avvecklingen försvårats enligt nystartarna av miljöpartiet

(Bäck & Möller 2003:80-84). Miljöpartiet var ett i raden av andra s k gröna partier som började växa upp i de västeuropeiska staterna på 1980-talet. Det dröjde inte länge innan de successivt även började övervinna parlamentsspärrar och ta sig in i folkrepresentationen. Det svenska miljöpartiet klarade sig över fyraprocentsspärren för första gången i riksdagsvalet 1988 och gjorde därmed riksdagsdebut (Bäck & Möller 2003:80-84).

Miljöpartiets profilering var från början att utmana de etablerade partierna på flera sätt. Utöver miljöfrågorna kritiserade partiet den rådande partistrukturen och det system i vilket de etablerade partierna verkade. Det tydligaste exemplet på denna kritik var ifrågasättandet av den traditionella höger-vänster skalan. Partiet ansåg att skalan var föråldrad och otillräcklig och vägrade att inordna sig i en sådan sortering. Detta ledde till en vägran att ingå i någon form av koalition, förhandling eller kompromiss med andra partier (Aylott & Bergman 2004:6) då länkar till de traditionella partierna skulle innebära ett indirekt erkännande av det politiska system som partiet syftade till att kritisera (Moon 1995:10). 1998, tio år efter riksdagsdebuten, segrade viljan i partiet att få tillgång till maktens korridorer. Samarbete med andra partier blev en nödvändighet och resulterade i ett formaliserat samarbete med regeringen och vänsterpartiet.

Efter riksdagsvalet 2002 var partiet fast beslutet att ta sig in i en socialdemokratisk regering. Det lyckades inte och partiet fortsatte istället som parlamentariskt stödparti. I o m det nära samarbetet med socialdemokraterna och vänsterpartiet har miljöpartiet motvilligt placerat sig på en höger-vänster skala där det generella motståndet mot tillväxt och kapitalistiska strukturer har placerat partiet till vänster (Bäck 2003:80-84).

Miljöpartiets kritiska syn på EU är tätt förenat med partiets framhävande av en stark lokaldemokrati. EU likställs med centralisering av makt som har försvagat demokratin:

”Vi vill att Sverige ska lämna EU. (...) Vi vill att makten ska återföras från EU till medlemsstaterna, inte för att nationalstaterna skulle vara de bästa tänkbara enheterna för beslutsfattande utan för att det är ett sätt bland många att föra makten närmare medborgarna” (Partiprogram 2005:7).

5. Analys

I följande avsnitt redovisar jag min undersökning. Upplägget för min analys formas av mitt sökande efter vilken strategi respektive parti har för att kunna genomföra sin politik. Detta för att slutligen kunna ge ett svar på min frågeställning om varför vänsterpartiet och miljöpartiet behåller EU-utträdeskravet som ett politiskt mål.

5.1 Vänsterpartiet

5.1.1 Regeringsmakt, policypåverkan eller röstmaximering?

Under kongressen 2006 uppgav partiledningen att målet efter valet var att sitta i en kommande socialdemokratisk regering. ”Självklart har vi också ambitionen att bilda regering. Det naturliga är att vänsterpartiet ingår i en regering om vi tillhör en majoritet efter nästa val. Det vore också det bästa sättet att omsätta våra idéer i verkligheten” (Ohly 2006).

Helhetsintrycket av Ohlys inledningstal är att partiets profilering som Sveriges ”enda socialistiska parti” prioriteras framför regeringsplatser. Kompromisser lyfts fram för att kunna påverka politiken, men inte i form av regeringsplatser. Ohlys tal är framförallt policyinriktat och uttrycker en tydlig ideologisk position för vänsterpartiet där en koalition bara är möjlig om det inte innebär att sträcka sig alltför långt bort på den ideologiska skalan: ”- Vår ambition är att vara med i en regering utan att ge avkall på ideologiska och politiska principer” (Ohly 2006).

Partiledarens kongresstal är ett tal som uppmärksammas i media. Det vet Lars Ohly och riktar därmed inte talet bara till partiaktivisterna i lokalen, utan också till potentiella väljare. Det gäller för Ohly att profilera partiet som ett ”riktigt” vänsteralternativ både vad beträffar partiledningens förtroende inför medlemmarna samt väljarna. Talets strategi blir därmed att stärka kampmoralen hos partiaktivisterna samt locka vänsterväljare som inte vill kompromissa med socialdemokrater och miljöpartister. Ohly blir än tydligare några månader efter när han uttrycker att ”- Vi går till val på en tydlig icke-kompromissad vänsterpolitik” (Karlsson 2006). I partistyrelsens verksamhetsberättelse (2004-2006) kommenteras regeringsfrågan inför valet 2006:

”Om vi lyckas säkra en vänstermajoritet efter nästa val, är det partistyrelsens uppfattning att vi då bör undersöka de politiska förutsättningarna för en koalitionsregering, i första hand med socialdemokraterna. Det viktiga för oss måste, som alltid, vara politikens innehåll, inte poster och positioner.” (Kongresshäfte 4 s. 3)

”Undersöka de politiska förutsättningarna” ger uttryck för en försiktig regeringsmålsättning. Rimligtvis finns det inte så mycket att ”undersöka” då vänsterpartiet när ovan skrivs har samarbetat med socialdemokraterna i två mandatperioder (8 år) och vet förmodligen ganska väl var socialdemokraterna står. Regeringsplatser nedprioriteras då ”poster och positioner” inte uttrycks som det viktigaste. Jag ser ett policysökande beteende hos vänsterpartiet. Ett beteende som främst betonar sakfrågor som de inte vill kompromissa om. Stöd för detta finns inom partiet, inte minst när det gäller EU-utträdeskravet. Att stryka detta för att ingå i en regering skulle vara ”omöjligt”:

”- Den principiella ståndpunkten om utträdeskravet är mycket viktig för vänsterpartiet och att stryka den för något annat partis skull är omöjligt. (...) Partiprogrammet presenterar våra långsiktiga mål och det skall man skilja på vid en eventuell regeringsuppställning där det gäller vad som skall göra inom de närmsta åren” (Einarsson 2007).

Kritikern av utträdeskravet måste så att säga skilja mellan att aktivt driva frågan i regeringsställning eller att ”lägga den åt sidan” (Einarsson 2007). I en koalitionsregering med socialdemokraterna skulle vänsterpartiet sannolikt välja det senare menar Einarsson. ”- Att ge upp utträdeskravet kommer inte att behövas då vi inte driver frågan” (Einarsson 2007). Ohly säger ungefär samma sak. ”- Vi kommer inte att ställa krav på utträde ur EU som en förutsättning för en gemensam regering” (Karlsson 2006). Uttalande som ger intrycket av ett regeringssökande beteende där partiledningen formulerar en vilja att närma sig den mest troliga koalitionspartnern, socialdemokraterna, genom att inte driva en fråga som skulle störa ”husfriden”. Då socialdemokraterna pekar på att utträdeskravet är ett direkt hinder för regeringsmedverkan för vänsterpartiet blir taktiken att lägga denna knäckfråga vid sidan. Som ett parti med lågt väljarstöd måste vänsterpartiet, om de prioriterar regeringsmakt, samarbeta med andra partier och därmed vara beredda på kompromisser (Ström & Müller 1999:6).

Ett vilande utträdeskrav kan också tolkas som att partiledningen tycker att policyfrågan är mycket viktig för partiet men att opinionsläget och rådande politiska omständigheter inte gynnar ett aktivt arbete för ett svenskt utträde. Folkopinionen för ett svenskt utträde låg under

perioden 2006 runt 30-35 procent. Policypositionen blir därmed svår att få igenom inte bara i parlamentet utan även i en folkomröstning. Valet mellan att ”stryka” eller lägga åt sidan blir lätt om vänsterpartiet tycker att frågan är viktig. Anmärkningsvärt är att utträdeskravet inte kom med i vänsterpartiets valplattform vilket styrker att partiledningen ser kravet som vilande. Istället för att tala om ett svenskt utträde, som partiprogrammet gör, fick EU-kritiken i valplattformen en annan utformning: ”EU måste upplösas för att ett i grunden annorlunda europeiskt samarbete ska kunna byggas.” (Kongresshäfte 3 s. 105).

Som inledningen av denna uppsats antyder så är en första reflexion på varför vänsterpartiet behåller utträdeskravet ett tecken på att regeringsmålet nedprioriteras då detta av socialdemokraterna utpekade hinder hämmar vänsterpartiets regeringsambitioner. Denna koppling, utträdeskravet som det främsta hindret i regeringsfrågan, tror dock inte vänsterpartiet på i sin analys av läget. Det är en skenkoppling av socialdemokraterna, i synnerhet då vänsterpartiet har lagt kravet på is. Vänsterpartiet har ”aldrig tagit det där riktigt på allvar. Persson har ju EU-motståndare i sin regering” (Eriksson 2003). Einarsson menar vidare ”att socialdemokraternas taktik är att göra en liten fråga stor och därmed förenkla en komplex anledning varför socialdemokraterna är motvilliga att släppa in andra partier i sina regeringar” (Einarsson 2007). När vänsterpartiet pekar på EU-kritiker som suttit i socialdemokratiska regeringar stärker detta vänsterpartiets argument att utträdeskravet inte behövs strykas för att uppnå regeringsmålet. Skälen till socialdemokraternas motvilja för koalitionsregeringar är många, men ”framförallt gillar de att regera själva” (Einarsson 2007). När Einarsson fyller i att det fanns en ”plan B” hos socialdemokraterna att forma en majoritetsregering efter valet 2006 tillsammans med miljöpartiet och vänsterpartiet styrker detta att vänsterpartiets anspråk på ett svenskt EU-utträde inte skulle ha hindrat en koalitionsregering (Einarsson 2007).

Sakfrågan, utträde ur EU, är i det parlamentariska läge som råder osannolik att få igenom. Ståndpunkten får i det läget en principiell och symbolisk prägel. En form av strategi där partiet med värdighet inte böjer sig och dessutom trivs med att inta en ytterkantsposition i EU-frågan. När vänsterpartiet säger att de vill sitta i en socialdemokratisk koalitionsregering, med utträdeskravet i partiprogrammet, blir det socialdemokraterna som framstår som nejsägare till krav som det finns stöd för inom delar av socialdemokratin (Aylott 2005:62). Att behålla utträdeskravet kan då ses som ett lockbete för att få över socialdemokrater på vänstersidan, eller så att säga en röstmaximerande strategi. Men faktumet att vänsterpartiet ser

utträdeskravet som vilande så kan också en policyprioritering (d v s en realistisk tro på kravet) uttolkas då partiet tycker att utträdeskravet är så viktigt att det måste sparas och läggas i frysboxen istället för att slängas.

Som en representant för de EU-kritiska svenskarna blir ställningstagandet än viktigare. Då svenskarna är mer EU-kritiska än vad deras representativa politiker ger uttryck för vilket inte minst märktes i EMU-folkomröstningen 2003 då riksdagsmajoriteten sa ja till medlemskap men folket röstade nej. Naturligtvis är vänsterpartiet starkt medvetet om detta när de försöker locka EU-kritiska väljare. Inför Europaparlamentsvalet 2004 var detta exempelvis en uttalad strategi (Sjögren 2004). Med andra ord: det finns röster att tjäna. EU-motståndet, i den form vänsterpartiet förespråkar är ”en politisk tillgång i Sverige” (Eriksson 2003). Ingen i partiet ”upplever att vi tappar röster på den ståndpunkten” (Einarsson 2007). Utträdeskravet blir därmed inget svårt val för vänsterpartiet. Ju mer vänsterpartiet får vädra sina åsikter om EU desto bättre för väljarmaximeringen: ”- När EU-frågan varit het så har vi gjort mycket bra val” (Eriksson 2005)

5.1.2 Inre & yttre faktorer – fraktioner & ytterkantsroll

Det är uppenbart att det inom vänsterpartiet finns tydliga motsättningar mellan styrelsen 2006 års kongress och tidigare styrelsemedlemmar, ”- Partiet har mått bättre” kommenterar Ohly strax före kongressen (Skogberg 2006). Tendensen är att partiet under Ohlys ledning inriktat sig på en mer, åtminstone i sitt formella språkbruk, kompromisslös vänsterpolitik vilket har orsakat protester från tidigare partitoppar. Striden har i media beskrivits som traditionalister mot förnyare. Traditionalister beskrivs som de policyinriktade (renläriga) som ser tillbaka på 1990-talets kompromisser med socialdemokraterna med besvikelse och ser EU-utträdeskravet som en demokratisk rättighet från ett parti som avskyr EU:s utformning. Förnyarna prioriterar regeringssökande beteende och vill mjuka upp EU-kritiken och istället kunna bedriva en aktiv vänsterpolitik inom ramen för dagens EU (Brevinge 2006). Några dagar före kongressen 2006 skrev elva ledande (förnyare) vänsterpartister på DN:s debattsida och anklagade partiledningen för dålig styrning. Regeringsprioriteringen är tydlig samt en indirekt kritik av kravet på EU-utträde. ”[Vi vill] eftersträva en stark parlamentarisk representation och regeringsmakt som medel för att genomföra partiets politik. (...) acceptera att vissa globala problem kräver överstatliga lösningar” (Norberg m fl 2006). Kritiken bemötte Ohly i sitt kongresstal:

” när demokratiska val beskrivs som kuppstartade, då har man som partimedlem överträtt gränsen för vad som är anständigt i ett parti. När man inte är säker på vad man ska rösta på i nästa val eller att det behövs ett nytt parti i Sverige, då bör man också ha anständighet att inte ställa upp till några politiska uppdrag för vänsterpartiet” (Ohly 2006).

Majoriteten av kongressledamöterna förespråkar status quo linjen, d v s att behålla EU-utträdeskravet, och känner sig relativt trygga med var partiledningen står i frågan. Därmed blev debatten om att stryka utträdeskravet inte särskilt intensiv under kongressen 2006. Två motioner togs upp för att debattera utträdeskravet under kongressen 2006. Utfallet blev avslag från partistyrelsen och kongressmajoriteten.

”Att ha krav i partiprogrammet som ledande företrädare själva inte tror på och aktivt driver är att lura medborgarna. Vänsterpartiets krav på utträde ur EU skall därför strykas ur partiprogrammet och ersättas med en tydlig och klar analys av hur vänsterpartiet vill verka för att förändra EU inifrån” (Motion A139).

Motionen förespråkar en reformvilja av EU i motsatt till partiets linje om att EU i grunden är felbyggt och måste ”upplösas”. Motivet bakom åsikten verkar vara en misstänksamhet mot partiledningens egentliga syfte med utträdeskravet då partiledningen inte ”aktivt driver” frågan. Motionären ser en diskrepans mellan praktisk politik och idealistiskt tyckande i partiprogrammet vilket uppfattas som att ”lura medborgarna”. Ett uttryck för en motvilja att göra skillnad på vad som aktivt drivs och partiets långsiktiga mål. Partistyrelsens svarar ”partistyrelsen ifrågasätter det påståendet. Tvärtom är vår uppfattning att uppslutningen kring utträdeskravet i partiprogrammet fortfarande är massivt på alla nivåer i partiet” (Svar på motion: A139). Med betoning på att partiet är enat i frågan avslås motionen. Jag tolkar det som att partiledningen vill främja partiaktivisterna genom att se utträdeskravet som en policyposition som är antagen på en lägre nivå inom partiet, vilket gör partiledningen mer trovärdigt inför partiaktivisterna. Då partiledningen är beroende av partiaktivisternas stöd fordras det en lyhördhet under ett möte som kongressen utgör (Ström & Müller 1999:14).

I det svenska flerpartisystemet med två block är vänsterpartiet tillsammans med socialdemokraterna ett ”svuret” parti på vänstersidan om mittlinjen. Vänsterpartiet skulle ”aldrig” välja att stödja en borgerlig regering till skillnad från miljöpartiet (Einarsson 2007). Detta vet socialdemokraterna som kan ta vänsterpartiets roll som stödparti mer eller mindre för givet. Rollen som ytterkantparti kan bli en nackdel i korrelationen mellan numerär

parlamentarisk styrka och politisk makt då vänsterpartiet är begränsat av att forma koalitioner med policy närliggande partier (Ström & Müller 1999:23). I vänsterpartiets fall finns det bara koalitionspartner åt *ett* håll till skillnad mot mittenpartierna som därmed favoriseras. Socialdemokraternas närmande till den sk ideologiska mittfåran i kombination med traditionalisternas skärpning av vänsterpartiets klassiska vänsterprofil har gjort policyklyftan större mellan socialdemokraterna och vänsterpartiet. Profilen som ytterkantparti i svensk politik uppfattar jag som ett gynnande av behållandet av EU-utträdeskravet. Det finns ingen anledning att ompröva denna ståndpunkt för att socialdemokraterna skulle påstås vilja detta. Vänsterpartiets grundhållning i många andra frågor står ändå långt ifrån socialdemokraterna. ”- Vi vill egentligen avskaffa kapitalismen vilket kan uppfattas som ett mycket större hinder för samarbete med socialdemokraterna, men inom detta ekonomiska område har bevisligen samarbete ägt rum” (Einarsson 2007). EU-utträdeskravet är således inget hinder som bör uppfattas som det största bland många andra. Om socialdemokraterna i ett läge kunde välja en regeringspartner mellan vänsterpartiet och miljöpartiet skulle de ”sannolikt välja miljöpartiet som står närmare i många frågor” (Einarsson 2007). Vänsterpartiet ligger med andra ord inte bara längst ut på vänsterkanten, utan också i utkanten inom vänsterblocket. Detta behöver dock inte innebära en direkt begränsning för vänsterpartiets regeringschanser då dessa också beror på hur partiet har uppträtt i tidigare sammanhang (Ström & Müller 1999:25) med socialdemokraterna. Åtta år i rollen som stödparti har gett partiet en viss rutin i att ”umgås” med socialdemokrater. I mitt material stöter jag ofta på partistyrelsens betoning av en åtskillnad mellan just samarbete (med socialdemokraterna) och systemkritik vilket jag uppfattar som mycket viktigt för vänsterpartiet. Kompromisserna som gjorts med socialdemokraterna är partiledningen förhållandevis nöjda med, men framhåller gång på gång att partiet egentligen eftersträvar något helt annat. EU-utträdeskravet är en form av systemkritik och därmed viktigt att behålla. Således en demonstrerad tydlighet att ”vårt alternativ är något helt annat”.

” vi [har] inte lyckats bryta de negativa tendenserna till ökade klyftor och arbetslöshet som följer ur det kapitalistiska och patriarkala systemets inre logik. Därför är det viktigt att vi kan kombinera samarbete med systemkritik och att vi är tydliga med att vårt alternativ är något helt annat än den kompromiss vi kan uppnå i regeringssamarbetet.” (Kongresshäfte 4 s. 3)

En del kongressledamöter uttrycker däremot en vilja att bryta samarbetet med socialdemokraterna med den underliggande motiveringen att både röstmaximering och policy

skulle gynnas. Då ”socialdemokraterna (har) under lång tid drivit högerpolitik (...) måste vi därför hitta vår egen väga att driva politik. Den måste vara självständig och kompromisser som görs måste vara på våra villkor.” (Motion A154) ”Faran för ett mindre parti som i sin iver att ta ansvar tillsammans med en mycket större partner får ta ”smällarna” för dåliga beslut.” (Motion A153) Motionerna yrkar på att ”vänsterpartiet omgående bryter samarbetet med socialdemokraterna” på policyinriktade grunder. De kompromisserna som gjorts med socialdemokraterna upplevs som nederlag när vänsterpartiet inte kunnat förhindra ”en nyliberal (s)-politik” (Motion A154). Målkonflikten mellan röstmaximeringsmålet och det parlamentariska samarbetsmålet framträder när motionärerna tolkar sjunkande väljarsiffror orsakat av ett missgynnat samarbete för vänsterpartiet. Kontentan är således: bryt samarbetet med socialdemokraterna för att istället rikta in oss på vår egentliga föredragna politik för att få tillbaka väljarna. Inställningen går hand i hand med att behålla utträdeskravet som så att säga tillhör partiets systemkritik. Att lägga sig platt inför en ”urvattnad” socialdemokrati finns inte på kartan. Partiledningen balansera motionärernas krav med att ”kombinera samarbete med systemkritik” (Kongresshäfte 4 s. 3) vilket i praktiken innebär samarbete med socialdemokraterna tillsammans med utträdeskrav.

5.2 Miljöpartiet

5.2.1 Regeringsmakt, policypåverkan eller röstmaximering?

1988 kom miljöpartiet in i riksdagen för första gången. Utvecklingen från denna tid har gått från ett parti som i princip uteslutit samarbete med andra partier till en påtaglig strävan efter regeringsplatser partier (Aylott & Bergman 2004:6). Riksdagsledamoten Max Andersson och miljöpartiets förhandlare Lennart Olsen personifierar denna utveckling:

”- En gång i tiden författade jag en partimotion att miljöpartiet inte skulle ha som mål att ingå i regeringen. (...) Men jag har omvärderat min inställning till detta då de nackdelar som finns att inte sitta i en regering är så grundläggande. Bristen på information och direkt tillgång till verkställande makt gör att man tyvärr måste sträva efter regering. Ställt mot att sitta som stödparti i riksdagen och kunna välja samsarbetsområden med regeringen ger regeringsplatser mer inflytande totalt sett” (Andersson 2007).

”- Att komma in i en koalitionsregering med socialdemokraterna skulle innebära mindre förhandlingsmakt för miljöpartiet än vad man haft under budgetförhandlingarna. Men man skulle med egna ministrar visa världen att man inte var ett ”b-parti”.” (Elmbrant 2007)

Övervägningen mellan att vara ett rörligt parti i riksdagen eller sitta i regeringen är sannerligen gjord många gånger inom partiet. Miljöpartiets sökande efter regeringsplatser görs med blicken främst riktad mot socialdemokraterna. Samtidigt har partiets strategi varit att profilera partiet som blocköverskridande vilket är en inställning som står sig stark både hos partiledning och partiaktivister. Kongressen 2006 visade sig till och vara mer positivt inställd till samarbete med alla riksdagspartier än partistyrelsen som hade motsatt sig samarbete med moderaterna. Partistyrelsen tog ”avstånd från en moderatledd regering då de politiska skillnaderna är alltför stora” (PS 1B.18) En rad motioner förespråkade däremot att inte utesluta samarbete med moderaterna ”även om moderater står väldigt långt ifrån oss ideologiskt, (...) så kan det inte uteslutas att de blir kompromissvänliga än sossarna den dag det kommer till förhandlingar om vilka som ska få regera” (Motion 1B. 19). Kongressen röstade med knapp majoritet igenom att inte kategoriskt utesluta regeringssamarbete med något av de dåvarande riksdagspartierna. Språkröret Peter Eriksson tonade ner kongressens beslut inför journalisterna: ”- Beslutet skall inte tolkas som någon högervridning av miljöpartiet. Alla inser ju att vi står längst bort från moderaterna, och att det är mycket osannolikt att det uppstår en situation där vi skulle kunna göra upp med dem” (Nandorf:2006).

Beslutet kan tolkas som både en regeringsprioritering och en policyprioritering. Genom att uttala en villighet att samarbeta med alla partier sätter detta en press på den mest realistiska koalitionspartnern socialdemokraterna. Miljöpartiet kan som utpressningsstrategi hota med att hoppa över till ”andra sidan”. Att tidigt och hårt ta avstånd från moderaterna (och därmed alliansen) i regeringsfrågan skulle minska partiets möjlighet att sätta hård press på socialdemokraterna efter valet. Samtidigt kan kongressens beslut ses som en strategi att kunna maximera sitt inflytande över politiken vare sig de ingår i regeringen eller ej. Detta genom att inte vara bundet, och därmed principiellt öppet för alla, partier i riksdagen. Relativt klart är åtminstone att ställningstagandet inte kan betraktas som ett röstmaximerande beteende. Att kunna samarbeta med vilket parti som helst kan vara en nackdel i en valrörelse då partiet i avsaknad av en huvudfiende kan uppfattas som alltför lätttröligt. Väljarna vet så att säga inte vilken regering de röstar på. Detta är partiledningen väl medvetet om:

”Det har alltid varit ett dilemma för vårt parti att inför varje valrörelse bekänna vem eller vilka, och på vilket sätt, vi vill föra fram vår politik under kommande mandatperiod. Vi är ju varken höger eller vänster och tillhör inget av blocken. (...) För stora delar av den svenska väljarkåren är det dock direkt avgörande för val av parti att

få veta vilken färg det är på regeringsalternativet. Det kan vi som parti beklaga. (...) Att i det läget inte tala om för väljarna vad de kan förvänta sig för ställningstagande från vår sida gör många villrådiga.” (PS 1B.17)

Yttrandet tolkar jag som att partiledningen känner sig tvingad att välja block för att inte tappa röster i kommande val. En röstmaximeringsstrategi prioriteras i detta läge av partiledningen. Situationen tar plats inför ett kommande val då väljarstrategier är särskilt nödvändiga samt att högerblocket är mer enade än någonsin i form av alliansen. Inför den kommande valrörelsen var partiledningen mer eller mindre tvungen att uttala sympatier för en socialdemokratisk ledd regering utifrån både en röstmaximeringsaspekt och regeringsaspekt. Talet om ett miljöparti som ”varken höger eller vänster” tvingades under valrörelsen bli en principfråga som fick vila. Den uttalade regeringssträvan som finns hos miljöpartiets ledning ger språkrören tydligt uttryck för:

”På något vis har de [socialdemokraterna] lyckats få svenska folket och en stor del av journalistkåren att tro att 39 % egentligen är egen majoritet, och att det är nästintill orimligt av oss och vänstern att prata om en koalitionsregering. Och vi har väl inte varit helt oskyldiga till att detta missförstånd uppstått, eftersom vi accepterat situationen. I regeringen ligger enormt mycket av makten. Den har vi överlåtit till Socialdemokraterna i åtta år. Och inte har vi varit nöjda med hur de har använt den alltid. Det är dags för en ändring.” (Wetterstrand 2006)

”Vi ska inte stödja en minoritet, och där har vi nu ett tydligt stöd från kongressen. Det är en oerhörd styrka när vi nu går till val eftersom det skapar trovärdighet i det vi säger. Man kan säga så här: det är en bra parlamentarisk tradition runt om i världen att det är majoriteten som styr.” (Eriksson 2006)

Åsiktsskillnader och protester mot en hårt förd regeringsstrategi handlade på kongressen om, och i så fall vilka, regeringsultimatum som skulle ställas. Det fanns de som förespråkade linjen att inga ultimatum alls skulle ställas och de som betonade vissa frågor där partiet inte kunde kompromissa. Exempel på regeringsultimatum ”är att en folkomröstning om EU-konstitutionen kommer till stånd.” (Motion 1B.15) som bl a Per Gahrton, Carl Schlyter och Eva Goes låg bakom. Partistyrelsens ville inte se några som helst ultimatum som kunde försvåra en kommande regeringsförhandling. ”Partistyrelsen anser inte att vi ska ställa ultimata krav i eventuell diskussion om samarbete eller regeringsmedverkan med socialdemokraterna. Det kan hända mycket före valet 2006 och flera viktiga frågor kan behöva lyftas upp.” (PS 1B.15) Åsikten beskriver en tydlig vilja av partiledningen att inte sätta ner foten för tidigt vilket skulle försämra miljöpartiets förhandlingsposition. Det är också ett uttryck för ett principiellt ställningstagande att allt är förhandlingsbart. Ytterst tolkar jag

det som att EU-motståndet inte drivs i praktiken av partistyrelsen om regeringsplatser står på spel. Tydlig prioritering för regeringsmakt.

Miljöpartiets EU-kritiska syn är väletablerad i både ledning och parti. Frågan för partiet är inte huruvida de gröna ska säga nej till EU, utan snarare hur långt kravet på utträde ska drivas. EU-parlamentarikern Carl Schlyter hänvisade på kongressen till opinionsmätningar som vid denna tidpunkt visade att 37 procent av svenskarna var för ett EU-utträde. ”- Ska de representeras av fem procent tyst samtycke i riksdagen? Förtjänar inte EU-motståndarna en stark och aktiv röst i riksdagen?” (Johansson 2006) Frågor som implicit tar sikte på att fånga upp EU-kritiska väljare. Kongressen hade att ta ställning till om utträdeskravet skulle in i valmanifestet eller ej. Med andra ord om partiet beslutar sig för att driva utträdeskravet för den kommande mandatperioden. Till skillnad mot vänsterpartiet så beslutade kongressen att utträdeskravet skulle in i valmanifestet: ”Vi vill att Sverige lämnar EU och istället arbetar för en annan form av europeiskt samarbete” (Mp valmanifest 2006:7). Några kongressledamöter ville även att krav på folkomröstning om svenskt utträde skulle in i valmanifestet vilket dock inte blev fallet.

”- Mesigt. Man är beredd att inte vara tydlig i de frågor som vissa andra partier inte gillar. Vårt parti har varit väldigt entydigt på att vi ska ut ur EU. Men vi har tyvärr en grupp som ständigt jobbar på att ta bort eller suddas ut den politiken. Jag vet inte om det handlar om en direkt anpassning eller äkta övertygelse.” (Johansson 2006)

Ett implicit uttryck för att kongressledamöterna ser en tydlig böjelse hos partiledningen att prioritera regeringsplatser.

Socialdemokraterna pekar på miljöpartiets EU-utträdeskrav som ett stort hinder för en framtida regeringskoalition. Precis som vänsterpartiet diskvalificerar miljöpartiet socialdemokraternas argumentet: ”- Vad gäller Göran Persson så är det ett rent svepskäl att inte släppa in miljöpartiet i en regering. Han behövde ett svepskäl. Framförallt behövde han ett bra skäl för att inte släppa in vänsterpartiet då han inte tycker om dem.” (Andersson 2007) Lennart Olsen, f d förhandlare för miljöpartiet i regeringskansliet, hävdar också socialdemokratiskt ”svepskäl, mer eller mindre. Det är ju självklart att en eventuell röd-grön regering aldrig kommer att vilja lämna EU. Om det sedan står i något program eller inte.” (Elmbrant 2007) Vad beträffar Mona Sahlin ”som är en varmare EU-anhängare än vad Persson var” (Andersson 2007) så är pekandet på utträdeskravet ”för att markera mot den

tredjedel av socialdemokratin som aldrig riktigt accepterat EU-medlemskapet.” (Andersson 2007) Detta för att dessa inte skall få vind i seglen och högljutt börja förespråka ett aktivt EU-motstånd. Socialdemokraterna hade/har alltså taktiska skäl att sikta på utträdeskravet. Samtidigt är det ett uttryck för en inställning för att alla i en regering måste tycka lika vilket miljöpartiet tycker är en märklig attityd: ”- Att skapa en regering är ju att bestämma vad vi vill göra tillsammans. Inte komma överens om vad som skall stå i respektive partis partiprogram.” (Andersson 2007) Analyserat: det finns inget ”riktigt” skäl för socialdemokraterna att peka på miljöpartiets utträdeskrav som ett regeringshinder, bara taktiska. Miljöpartiets ledning vill så gärna sitta i en socialdemokratisk regering och utträdeskravet kommer ”vi” ändå inte komma överens om att driva. Alltså är budskapet till socialdemokraterna: bry er inte om vad som står i vårt partiprogram då vi inte nämner detta vid regeringsförhandlingarna. Varför skulle utträdeskravet vara det avgörande för socialdemokraterna när ”- folkpartiet och centern inte ställde villkor om att stryka kravet på EU-utträde” (Elmbrant 2007). Detta hände ju när miljöpartiet under några dagar efter valet 2002 förhandlade om en mittenregering vilket jag anser stärka miljöpartiets analys om att socialdemokraterna har ett bluffargument.

5.2.2 Inre & yttre faktorer – fundisar & vågmästarroll

Steg för steg har miljöpartiet börjat likna övriga svenska partier. I takt med partiets utveckling har två grupper inom partiet kunnat utkristalliseras: realos och fundisar, eller snarare realister och fundamentalister. Realisterna beskrivs som pragmatiker, beredda att kompromissa för att redan på kort sikt kunna bidra till en miljövänligare politik. Fundamentalisterna är mindre kompromissbenägna ideologer (Bäck & Möller 2003:83). Inom partiet vill knappast någon beskriva sig som realos då benämningen i Sverige uppfattas som ”att sälja ut partiet för att få politisk makt” (Andersson 2007). Den minoritet i partiet som förespråkar en EU positiv linje kan uppfattas som realos. Denna grupp vill stryka utträdeskravet men är för liten för att lyckas. Kongressen 2006 upplevde ingen större debatt om utträdeskravets vara eller icke vara. ”- EU-motståndet är så oerhört viktigt för oss och djupt förankrat hos partiet och partiets väljare.” (Andersson 2007)

Miljöpartiet vill inte vara socialdemokraternas ”dörrmatta” för att använda Max Anderssons beskrivning av vänsterpartiets roll (Andersson 2007). Miljöpartiets förhållande till socialdemokraterna präglas av ett taktiskt avvägande på ett helt annat sätt än vänsterpartiet.

Socialdemokraternas pålitliga kompisar i vänsterpartiet finns inte i miljöpartiet vilket några kongressledamöter uttrycker explicit:

”Sossarna har fullt förtroende för att vänsterpartiet inte kommer att göra upp med borgarna och släppa fram dem till regeringsmakten. Eftersom s har full förtroende för detta, så är de inte alls beroende av att v ska acceptera vare sig samarbetsformerna eller den förda regeringspolitiken. Så länge sossarna inte har den typen av förtroende för oss, så är de tvungna att i viss mån anpassa sig till våra krav på politiken och på samarbetsformerna. Den dag de har fullt förtroende för att vi inte kan släppa fram en borgerlig regering istället, den dagen kan de också behandla oss så som de behandlar vänsterpartiet.” (Motion 1B.17)

Motionärerna uttrycker en önskan om att förhålla ett kritiskt avstånd till socialdemokraterna för att på det sättet kunna behålla handlingsfriheten i rollen som vågmästare och därmed få igenom mer av sin politik i det parlamentariska spelet. Ett påtagligt fall av policysökande beteende där hänsyn till den verkliga sakpolitiken driver det strategiska ställningstagandet. ”En förutsättning för att vi har kunnat få igenom så mycket grön politik den senaste mandatperioden har varit att vi hela har haft ett trovärdigt hot om att göra upp med de borgerliga partierna istället.” (Motion 1B.19)

Inställningen kan även skönjas hos partiledningen men de reserverar sig mot att göra sig till en total politisk vilde. ”Det är fullt möjligt att vara fristående från höger-vänster-skalan, men ändå öppet tala om för väljarna hur vi ser på möjligheten att samarbeta med de olika andra partierna efter valet.” (PS 1B.18) Det är en svår balansgång mellan total frihet (vågmästarroll) och lojalitet vilket en regeringskoalition skulle innebära. Implicit säger dock partiledningens yttrande att miljöpartiet föredrar en socialdemokratisk regering när partiet bör tala om för väljarna vilken regering sida partiet står på. Explicit betonas förtjänsterna med ett socialdemokratiskt samarbete. ”Genom samarbete med socialdemokraterna har vi fått igenom saker som friår, grön skatteväxling, stöd till miljöbilar, höjt bistånd och ny prövning för gömda flyktingar.” (PS 1B.18)

Ett stort diskussionsämne under kongressen 2006 var partiets regeringsmedverkan eller ej. Detta starkt beroende av en annalkande valrörelse då valmanskårens preferenser och kommande regeringsförhandlingar särskilt behövde beaktas. Utträdeskravet kom in i partiets valmanifest vilket kan tolkas som att partiet i denna fråga inte prioriterade regeringsmedverkan om socialdemokraternas hot uppfattas som trovärdigt. Liknande vänsterpartiet har jag dock under analys av mitt material upptäckt att detta hot om att

utträdeskravet skulle vara den stora stöttesten i regeringsförhandling inte är trovärdigt. I miljöpartiets anser jag att detta faktum styrks ännu mer då partiet till skillnad mot vänsterpartiet aktivt driver utträdeskravet genom att varje år riksdagsmotionera i frågan (Andersson 2007) där miljöpartiet anför att en folkomröstning bör hållas om svenskt medlemskap (Motion 2006/2007, s. 1). Partiet fruktar således inte att ta upp frågan i en (in)direkt konfrontation med socialdemokraterna vilket visar på att det regeringssökande miljöpartiet inte ser utträdeskravet som ett reellt hot mot sina regeringschanser. Att i riksdagen motionera om att en folkomröstning om svenskt EU-medlemskap skall hållas kan tyckas vara en naiv inställning i chanserna att lyckas. Miljöpartiet ser dock sitt beteende i ett opinionsbildande syfte (Andersson 2007). Genom att tydligt visa att partiet verkligen tycker illa om dagens EU aktiveras ja- eller nej-till-EU-debatten ständigt. ”- Ju mer vi driver vår EU-skeptiska hållning ju mer röster får vi” är också åsikt som belyser faktorn att miljöpartiet inte har något att förlora på aktiviteten och behållandet av EU-utträdeskravet. Då varken röstmaximeringsmålet eller regeringsmålet upplevs som hotat vinner sakfrågan som dessutom är ”djupt förankrad hos partiet” (Andersson 2007).

6. Slutsats

6.1 Resultat

Skälet till att partierna behåller utträdeskravet kan huvudsakligen förklaras med att de (bokstavligen) avskyr EU i dagens form. Utträdeskravet blir principiellt och symboliskt viktigt och uppfattas snarast som en demokratisk rättighet att få tycka illa om EU. Detta tillsammans med en svensk EU-skeptisk befolkning som ”behöver” EU-kritiska röster i riksdagen. Varken vänster- eller miljöpartiet upplever något skäl att stryka utträdeskravet på att detta skulle strida mot något annat mål. Beträffande regeringsmålet så uppfattas socialdemokraternas motvilja, att släppa in partierna i en koalitionsregering, som orsakat av helt andra förhållanden. Att utträdeskravet skulle vara det främsta hindret ser både vänster- och miljöpartiet som svepskäl och en halvdålig lögn. Att utträdeskravet upplevs (och uttrycks) som orealistiskt av ledande socialdemokrater är inte detsamma som att frågan skulle vara direkt avgörande för en regeringskoalition eller inte. Det finns så att säga många andra stöttstenar som utgör större hinder.

Både vänster- och miljöpartiet upplever inte att de förlorar röster i sin EU-hållning, snarare tvärtom. Majoriteten av partiernas medlemmar och väljare tycker att dagens EU är odugligt, i

synnerhet vad gäller vänsterpartiet som är mycket angeläget om att bevaka en EU-kritisk vänsterkant i svensk politik. I vänsterpartiets fall är utträdeskravet sk ”vilande” vilket konkret innebär en åtskillnad mellan vilken politik som aktivt drivs och långsiktiga mål inom partiet. ”EU-kritikernas grindvaktare” (Einarsson 2007) blir i sammanhanget ett bra smeknamn på vänsterpartiet, inte minst sedan Lars Ohlly tillträdde 2004 då prioriteringen av ”riktiga” vänsterkrafter i riksdagen har blivit mer central för partiet. Förespråkaren för denna inriktning, traditionalister, är mer EU-kritiska än förnyargruppen. Trots att utträdeskravet inte drivs aktivt visar ställningstagandet att vänsterpartiet är ett starkt EU-kritiskt alternativ inför väljarna. I EU-relaterade frågor som rör mellanstatlighet-överstatlighet skall väljarna kunna lita på att vänsterpartiet alltid kämpar mot överföring av makt till EU.

De EU-kritiska partierna kan ha en del röster att vinna på att aktualisera EU-frågan, men blir det allvar av debatten löper de också risker om inte folkopinionen för ett utträde finns. Jag tolkar det som att denna avvägning finns med i vänsterpartiets analys till varför utträdeskravet är vilande då frågan är så viktig för partiet och inte tåls att ”förlora”. I miljöpartiets fall drivs utträdesfrågan hårdare vilket främst visas med att en motion om svenskt EU-utträde varje år läggs i riksdagen samt att utträdeskravet kom med i partiets valmanifest 2006. Detta görs huvudsakligen i opinionsbildande syfte.

Syftet med denna två fallstudie var att försöka få en helhetsinriktad förståelse av det jag studerade. Det är inte helt lätt att generalisera mina resultat på andra potentiella fallstudier tagna ur min population, nordiska EU-kritiska partier. Om vi tittar oss runt i Norden ser vi att EU-kritiska partier i Danmark och Finland har börjat omvärdera sin syn på EU i positiv riktning. Varför då kan man undra? Detta faktum skulle kunna utgöra ett förslag till fortsatt forskning. Genom att jämföra ideologiskt liknande nordiska partier med olika syn på EU skulle kunna bidra till förståelsen av vad som får ett parti att säga ja eller nej till EU. Partier i Norden som ”hatar” EU skulle givetvis vara intressanta att titta på för att testa om resultatet från denna uppsats skulle kunna förklara liknande fenomen på andra fall. Exempelvis det norska socialistpartiet. Den stora skillnaden är att Norge inte är EU-medlem vilket i sin tur ger uppslag till ytterligare forskning då undersökningen skulle kunna titta på hur EU-medlemskapet europeiserar nordiska partier. I vissa fall kan ju denna europeisering tänkas påverka tidigare EU-kritiska partier i en riktning som innebär en mer positiv syn på EU.

6.2 Egna reflektioner

Jag har arbetat med denna uppsats i vetskapen om att Sverige fick ett sällan skådat regeringskifte i riksdagsvalet 2006. Eftersnacket till valet har till stora delar handlat om att den vinnande sidan (det borgerliga blocket) vann på grund av dess enighet. Det socialistiska blocket hade inte delgivet hur en regering skulle se ut med dem som vinnare, iallafall inte för väljarna, och därför (menar somliga) förlorades valet på grund av ett otydligt regeringsalternativ. I dessa dagar (då jag sitter och försöker avrunda min uppsats på bästa stiliga sätt) har (redan) socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet inlett samtal för ett närmare samarbete inför valet 2010 som kanske så småningom leder till ett tydligt regeringsalternativ. Ett faktum som visar att partiledningarna tvingas vara röstmaximerande och därmed regeringssökande när möjligheten att driva igenom politik i parlamentet är starkt begränsad då motståndarna utgörs av en majoritetsregering. EU-utträdeskravet sägs vara en stöttsten mellan partierna på vänstersidan men efter arbetet med denna uppsats tror jag att denna fråga inte är något som kommer att vara på tapeten. Då den borgerliga alliansen har stängt dörren för samarbete i mitten, har valet mellan två block blivit än tydligare för väljarna. Att uppenbart utgöra ett block men i motsats till motståndarna stå utan gemensamma svar kan straffa alla tre partimålsättningar. Att förlora ett kommande val på grund av oenighet om utträdeskravet betyder något i realiteten skulle vara för dyrköpt för dagens alla tre oppositionspartier oavsett vilken målsättning de än må ha. Därför tror jag att frågan måste läggas åt sidan.

Käll- och litteraturförteckning

Allgårdh, Olof & Sven Norberg (2004), *EU och EG-rätten*, Solna: Norstedts Juridik AB

Aylott, Nicholas (2005), "De politiska partierna", ingår i Magnus Blomgren & Torbjörn Bergman Torbjörn (red), *EU och Sverige – ett sammanlänkat statskick*, Malmö: Liber

Aylott, Nicholas & Bergman Torbjörn (2004) "Almost in Government, But Not in Quite: The Swedish Greens, Bargaining Constraints and the Rise of Contract Parliamentarism", ECPR joint sessions of workshops, Uppsala, April 2004

Bergström, Göran, Kristina Boréus (2005), "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys", ingår i Göran Bergström & Kristina Boréus (red), *Textens mening och makt*, Lund: Studentlitteratur

Bäck, Mats, Tommy Möller (2003) *Partier och organisationer*, Stockholm: Norstedts juridik AB

Elmbrant, Björn (2007) "Mp bör vänta och se i regeringsfrågan", *Sveriges Radio Ekot*, Stockholm: SR, 3 maj 2007

Esaiasson, Peter, Mikael Giljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud (2002), *Metodpraktikan*, Stockholm: Norstedts Juridik AB

Giljam, Mikael och Sören Holmberg 1996. *Ett knappt ja till EU. Väljarna och folkomröstningen 1994*, Stockholm: Norstedts Juridik

Harmel, Robert & Kenneth Janda (1994), "An integrated theory of party goals and party change", *Journal of Theoretical Politics*, no 6: 259-287

Hellevik, Ottar (1984), *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*, Borås: Bokförlaget Natur och Kultur

Håkansson, A. (2005), "Vad styr partiernas agerande?", ingår i Gissur O Erlingsson (red) *Politiska partier*, Lund: Studentlitteratur

Johannessen, Asbjörn och Per-Arne Tufte (2003), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*, Malmö: Liber AB

Johansson, Karl-Magnus (2002) "Avslutning: Sverige som EU-medlem", ingår i Karl-Magnus Johansson (red) *Sverige i EU*, Angered: SNS Förlag 2002

Lewin, Leif (2002) *Ideologi och strategi*, Lund: Norstedts Juridik AB

Luebbert, Gregory M (1986), *Comparative Democracy: Policymaking and governing coalitions in Europe and Israel*, New York: Columbia University Press

Moberg, Erik (2000), *Offentliga beslut*, Lövestad: Moberg Publications

Moon, Michael. 1995. *Strategi för ett grönt parti*. Lund: Gröna Böcker Moon 1995

Sony minidisc manual (2001), Haarlem: Sony Music Printing

Ström, K. och W.C. Müller (1999), "Political Parties and Hard Choices", ingår i W.C Müller och K. Ström (red.), *Policy, Office, or Votes?*, Cambridge: Cambridge university press

Yin, Robert, (1994) *Case Study Research -Design and Methods*, New York: Sage Publications

Internet:

Petersson, Olof, (2000) "The European debate in Sweden", Tillgänglig 2007-05-02 på www.notre-europe.eu/en/axes/european-democracy-in-action/works/publication/the-european-debate-in-sweden/

Valresultat 1998, Tillgänglig 2007-05-02 på www.val.se/val/val_98/slutres/riksdag/7338.html

Partimaterial:

Vänsterpartiet;

Eriksson, Billy (2005) "En unions framväxt, uppgång – och fall (?)", Studiematerial om EU:s konstitution från vänsterpartiets EU-sekretariat, tillgänglig 2007-05-09 på www.vansterpartiet.se/PUB_Material/3779,3776.cs

Kongresshäfte 1 (2006) "Välkommen till kongressen", tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/handlingar/download.asp

Kongresshäfte 3 (2006) "Motionssvar", tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/handlingar/download.asp

Kongresshäfte 4 (2006), "Verksamhet, ekonomi, val", tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/handlingar/download.asp

Motion A139 "Att upphäva kravet på utträde ur EU", Kongress 2006, tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/prop/show/default.asp

Motion A153 "Bryt regeringssamarbetet", Kongress 2006, tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/prop/show/default.asp

Motion A154 "Angående samarbetet mellan vänsterpartiet och socialdemokratern", Kongress 2006, tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/prop/show/default.asp

Ohly, Lars (2006), inledningsstal kongressen 2006, tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/tal/detalj.asp?ID=3

Partiprogram (2004), tillgänglig 2007-05-09 på www.vansterpartiet.se/PUB_Politik/4497,4494.cs

PS A139 motionsvar till: "Att upphäva kravet på utträde ur EU", Kongress 2006, tillgänglig 2007-05-09 på www2.vansterpartiet.se/kongress2006/prop/show/default.asp

PS A153, A154, A155 motionssvar, Kongress 2006, tillgänglig 2007-05-09 på
www2.vansterpartiet.se/kongress2006/prop/show/default.asp

Miljöpartiet;

Eriksson, Peter (2006) avslutningstal kongressen 2006, tillgänglig 2007-05-16 på
http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=89&number=92335

Motion i riksdagen 2006/07:mp706 "EU:s framtid", tillgänglig 2007-05-16 på
http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=13173&number=118747&archive1ShowFromDate=2006-01-01

Partiprogram 2005, tillgänglig 2007-05-16 på
http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=88&number=84357

Valmanifest 2006, tillgänglig 2007-05-16 på
http://mp.se/templates/Mct_77.aspx?avdnr=88&number=86710&avdelning=13173

Wetterstrand, Maria (2006) inledningstal kongress 2006,
http://mp.se/templates/Mct_78.aspx?avdnr=11967&number=92046

Följande material mottaget via e-mail från miljöpartiets kansli via: <http://mp.se/kontakt>

Motion 1B.15, "Regeringsmedverkan", Kongress 2006

Motion 1B.17, "Mp:s förhållningssätt till olika regeringsalternativ", Kongress 2006

Motion 1B. 19, "Besked i regeringsfrågan", Kongress 2006

PS 1B.15 yttrande till motion: "Regeringsmedverkan", Kongress 2006

PS 1B.17 yttrande till motion: "Mp:s förhållningssätt till olika regeringsalternativ", Kongress 2006

PS 1B.18 yttrande till motion ”Ta inte ställning i regeringsfrågan före valet”, Kongress 2006

Tidningsartiklar:

Albons, Bengt, (2002) ”Miljöpartiet i regeringsförhandlingar: Persson rädd tappa förtroende i utlandet”, *Dagens Nyheter*, 24 september

Brevinge, Åsa, (2006) ”Åsiktsskillnader en tillgång för partiet – samförstånd och kompromissvilja i Ohlys tal”, *Göteborgs-Posten*, 9 januari

Brors, Henrik, (2006) ”S-väljare ser gärna v i regeringen”, *Dagens Nyheter*, 26 maj

Eriksson, Göran, (2003) ”Vänstern vill slopa utträdeskrav ur EU”, *Dagens Nyheter*, 18 februari

Johansson, Karin, (2006) ”Miljöpartiet ska skärpa EU-motstånd ”Fem procent tyst samtycke i riksdagen”, *Sydsvenska Dagbladet*, 28 maj

Karlsson, Lars-Ingmar, (2006) ”Partiledare laddar upp: Ohly kräver ministerposter efter valseger i höst”, 18 maj

Nandorf, Tove, (2006) ”Mp-topp nedröstad om m-samarbete”, *Dagens Nyheter*, 29 maj

Norberg, Staffan, Carina Åström, Stig Henriksson, Carin Högstedt, Bertil Dahl, Siv Bergström, Tommy Hamberg, Ulf Nymark, Anders Anagrius, Stefan Bengtsson, Anders Rosén, (2006) ”Vi ser vårt parti förtvina i brist på politiskt mod”, *Dagens Nyheter*, 2 januari

Olsson, Lova, (2007) ”Sahlin pressar v och mp om EU”, *Svenska Dagbladet*, 24 april

Olsson, Lova, (2007) ”Schyman har släppt motståndet till EU”, *Svenska Dagbladet*, 22 maj

Sjögren, Per-Anders (2004) ”Vänstern ska locka EU-kritiker från socialdemokraterna”
Riksdag & Departement nr 2

Intervjuer:

Andersson Max, riksdagsledamot miljöpartiet, 2007-05-10

Einarsson Mats, kommunalråd Botkyrka kommun, 2007-05-10

Bilaga: Intervju med riksdagsledamot Max Andersson (mp)

Intervju med riksdagsledamot Max Andersson (mp)

2007-05-10 14:00-15:00

Varför ville inte socialdemokraterna ta in Mp i regeringen 2002? Hur ser du på Mp:s taktiska agerande vad gäller att vara opålitlig blocköverskridare? Varför gör ni så?

Politiskt inflytande över allt annat. Det svenska systemet är utformat så att inflytande får man betydligt mer om man sitter i en regering. Det är en enorm skillnad.

Själva posterna i sig är ganska irrelevant. Däremot ett brett politiskt inflytande. När socialdemokraterna insisterade på att ensam sitta i regeringen ville vi titta på vad framförallt Folkpartiet med Leijonborg i spetsen erbjöd. Min bild är att Folkpartiet var mycket regeringskåta 2002. Jag var mycket besviken på Centerpartiet när de fick denna chans.

Det fanns naturligtvis väljare som blev upprörda över att vi förhandlade med partier i "högerblocket". Men framförallt blev socialdemokraterna upprörda vilka vi fick många samtal ifrån under nästan kampanjliknande former. De kunde ringa upp och säga: "Jag röstade faktiskt på er och nu ä jag så jävla förbannad."

Om de röstade på oss för att vi skulle komma in i riksdagen för att enbart stödja en socialdemokratisk regering så blev de naturligtvis besvikna.

Det skulle vara många svåra nötter att knäcka att ingå i en socialdemokratisk regering. I synnerhet utrikespolitiken, mycket mer än EU-politiken. Vi måste ju stå bakom de kompromisser som görs. Det kommer givetvis att kräva långa och tuffa förhandlingar. Om man skall lyckas måste man ha respekt för att alla kan inte tycka helt lika i en regering. Sett bakåt i Sverige är detta inte vanligt som i andra politiska system där regeringspartier kan tycka ganska olika i många frågor.

Hur viktigt är det att sitta i en regering? När är det inte det bästa alternativet?

En gång i tiden författade jag en partimotion att miljöpartiet inte skulle ha som mål att ingå i regeringen. Jag fick av väldigt många medlemmar. Men jag har omvärderat min inställning till detta då de nackdelar som finns att inte sitta i en regering är så grundläggande. Bristen på information och direkt tillgång till verkställande makt gör att man, tyvärr, måste sträva efter regering. Ställt mot att sitta som stödparti i riksdagen och kunna välja samarbetsområden med regeringen ger regeringsplatser mer inflytande, totalt sett.

Är det positivt för mp att sitta i en regering från ett väljarperspektiv?

Ja, det tror jag. Våra väljare vill att vi ska sitta i en regering. Ett trendbrott skedde i valet 2006 då det var väldigt många väljare som ville ha en grön regering. Enligt väljarundersökningar ville våra väljare att bara vi skulle sitta i en regering. Den parlamentariska situationen omöjliggjorde givetvis detta. Det jag menar är att väljare inte längre röstar på oss för att få över oss på fyraprocentsspärren, kamrat fyra procent skäl. Det har stärkt oss väldigt mycket. I valet 2002 är det inte säkert att mer än fyra procent som tyckte att vi var bästa partiet röstade på oss. Nu, 2006, där vi ökade från 4,6 till 5,2 är vi säkra på att väljarna röstade på oss för att de tyckte att vi är bäst.

Flexibilitet präglar kongresser?

Kongresserna vill, om inte hålla dörren helt öppen till samarbete med andra partier, så i alla fall inte låsa dörren. Det är dock vänsterut vi bör samverka i första hand. Partikongressen 2006 röstade igenom mot partiledningens vilja att inte utesluta samarbete med något parti inklusive moderaterna. Vi vill behålla vår totala handlingsfrihet och utesluta förhandling med något parti. Risken är då att vi blir som vänsterpartiet, en dörmatta. En politisk vilde vill jag inte se oss som. Vi röstar för vår politik oavsett vem det än må vara med. Man kan ju inte rösta mot förslag som man tycker om bara för att det så att säga kommer från fel håll.

EU-utträdet är med både i valmanifestet och partiprogrammet 2006. S gillar inte det. Kommentar?

Vad gäller Göran Persson så är det ett rent svepskäl att inte släppa in miljöpartiet i en regering. Han behövde ett svepskäl. Framförallt behövde att bra skäl för att inte släppa in vänsterpartiet då han inte tycker om dem. Av historiska skäl och inte så seriös politik på vissa områden. Utträdeskravet blev ett bra svepskäl. Samtidigt hade han ministrar som var öppna EU-motståndare som t ex Margareta Winberg som uttalade sig att Sverige borde lämna EU samtidigt som hon var minister. Att man måste tycka lika i alla frågor är helt enkelt inte det som gäller i praktiken. Göran Persson är jag helt säker skulle ta in oss i regeringen om vi vunnit detta år 2006. Persson ville säga detta i valrörelsen men fick inte för partistyrelsen. Detta gjorde att vi framstod som splittrade och avgjorde valet till vår nackdel. För en enda gång skulle tillämpade socialdemokratin intern demokratin!

Mona Sahlin är en varmare EU-anhängare än vad Persson var. Hon borde veta att vi inte kommer att stryka utträdeskravet. Jag tror att Mona Sahlin säger som hon gör för att markera mot den tredjedel av socialdemokratin som aldrig riktigt accepterat EU medlemskapet. Hon gör det som intern adress mot dem. När vi vinner valet år 2010 kommer hon att ta in oss i en regering och då vill hon inte att den EU-kritiska delen av socialdemokraterna skall få vind under segeln.

Vi ser inget hinder att ha en regering med oliktyckande partier. Socialdemokraterna borde sluta löjla sig. Socialdemokraterna vill alltid regera själva och är därav dåliga på att förhandla. Att skapa en regering är ju att bestämma vad vi vill göra tillsammans. Inte komma överens om vad som skall stå i respektive partis partiprogram.

Om man ser in i framtiden på en regeringsförhandling år 2010 så ser jag några kompromisser framför mig. Vi skall inte gå med i EMU under den närmsta mandatperioden, om EU-

konstitutionen lever år 2010 kommer det troligtvis bli en svensk folkomröstning om denna, frågan om EU-utträde kommer troligtvis bli vilande. Hur skulle en sådan situation te sig demokratiskt omöjlig? Förutom att det strider mot den åsikt som Mona Sahlin uttrycker.

Det viktigaste för oss just nu är att koncentrera sig på konstitutionen. Det är den frågan som het. Vi lägger motioner regelbundet om utträdet, det gör inte vänsterpartiet. Vi gör det framförallt i opinionsbildande syfte. Vänsterpartiet tänker att de hellre väntar tills de vet att de kan vinna en folkomröstning om utträde, vilket inte är fallet i dagsläget. Mer strategiskt tänkande. Vänsterpartiet är rädda för att en folkomröstning skulle förloras. Miljöpartiet är däremot relativt optimistiska om att vinna en sådan folkomröstning. Opinionsläget idag kan förändras snabbt. Miljöpartiet är inte så våldsamt bra på att tänka strategiskt långsiktigt. Vi fokuserar hellre på vad vi vill och målet. Kanske en överdriven generalisering, men det finns ett korn av sanning i detta.

En s-regering med v utan er, vad gör ni då?

Förvånade. Om jag skall formulera mig snällt. Mp är något lättare att samarbeta med än vänsterpartiet. Vi har en mer seriös attityd till siffror och att håll ordning och reda. Åtminstone historiskt sett. Vi har en mer pragmatisk attityd och vänsterpartiet är bättre på plakatpolitik. Det finns ju många socialdemokrater som inte gillar oss för att vi inte ingår i arbetarrörelsen. Å andra sidan finns det många socialdemokrater som inte gillar vänsterpartiet p g a deras historia och ekonomiska politik. Jag tror att om socialdemokraterna kan välja mellan bara ett parti så väljer de oss.

Lennart Olsens bok: Rödgrön reda: Kortare listor? Blir ni lättare nöjda?

Jag tror inte man blint skall lita på Lennart Olsen när han framställer sig som en bra förhandlare. Det ligger i hans egenintresse att framställa sin insats i bra dager. Det är dock en allmän bild i Mp att det är en bättre strategi att komma med realistiska förslag som man får igenom än tvärtom. Vår strategi var mer framgångsrik, dock tror jag inte att vänsterpartiet har samma bild. Jag tror dock att socialdemokraternas bild stämmer mer överens med vår. Sen tror jag också att de tyckte att vi var väldigt jobbiga.

Fraktioner?

Inga klara organiserade grupper som t ex vägval vänster har vi inte. I vissa frågor finns det konfliktlinjer. Exempelvis i EU-frågan har vi en positiv minoritet som är väldigt högljudd och vill slopa utträdeskravet. De har inte insett att det inte riktigt funkar. Realos eller fundisar. Två poler. Kontroversiellt att säga att man tillhör någon av grupperna precis som att säga att man är höger eller vänster i ett parti. Om man frågar kongressledamöter så skulle nog inte en enda beskriva sig som realos. Ett begrepp som kommer från det tyska mp där s k realos kallade motståndarna i partiet fundamentalister. I Sverige upplever jag att det positiva ligger i att uttala sig som fundis.

Skälet till att realos har en negativ klang i den interna debatten är mycket beroende av den tyska utvecklingen när Joschka Fischer blev utrikesminister då partiet slopade motståndet mot EMU och gick med på att invadera Kosovo. Stora delar utslöts eller lämnade partiet. Realos fick i Sverige betydelsen att sälja ut partiet för att få politisk makt. I den bemärkelsen är det ingen som vill kalla sig realos. Själv brukar jag säga att jag är fundamentalist i hjärtat men pragmatiker ut i fingerspetsarna. De EU-positiva är partiet kan uppfattas som realos. De

flesta miljöpartister som är förhandlingsinriktade är beredda på att förhandla bort åsikter som partiet har men som de själva inte tycker om.

Tror du att partiet är berett att ge upp utträdeskravet om det krävs för att ingå i en regering år 2010?

Nej, finns inte en möjlighet. Frågan är om vi skall ha med det i valmanifestet eller inte. EU-motståndet är så oerhört viktigt för oss och djupt förankrat hos partiet och partiets väljare. EU-frågor försvinner aldrig. Aktiveras ständigt. Vi kan kompromissa om vad vi skall göra under en mandatperiod. Främsta skälet att gå ur EU är demokratin.

Röstmaximering?

Jag ser ett samband med hur EU-skeptiskt ett miljöparti är och hur EU-skeptisk befolkningen är i det landet. Handlar i grund och botten om hur partier representerar folkviljan.

De gröna i Italien är inte EU-skeptiska för fem öre.

Jag tror absolut inte vi förlorar röster på vår hållning i EU-frågan. Jag upplever att ju mer vi driver vår EU-skeptiska hållning ju mer röster får vi.

Vänsterpartiets väljarkår har en mer bestämd uppfattning i EU-frågan än vår. Våra väljare bryr sig inte om EU-frågan i samma utsträckning. Mer likgiltiga.